

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Vypracovala:

Ivana Petrišínová

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „**Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné výchovy**“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 24. 04. 2012

.....

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc a laskavý přístup, které mi poskytla při zpracovávání mé bakalářské práce.

Chtěla bych také poděkovat své rodině za morální podporu, trpělivost a pomoc po celou dobu studia, které si velmi vážím.

Ivana Petrišínová

Obsah

Úvod	2
1. Systém náhradní péče v ČR	4
Základní pojmy	4
1.1 Sociálně-právní ochrana dětí	7
1.2 Ústavní výchova	12
1.3 Instituce zabývající se ústavní výchovou	14
2. Náhradní rodinná péče	20
2.1 Typy náhradní rodinné péče	20
2.2 Organizace zabývající se náhradní rodinnou péčí	24
3. Pěstounská péče	29
3.1 Vymezení pěstounské péče	29
3.2 Proces získávání dítěte do pěstounské péče	34
3.3 Současné problémy systému náhradní rodinné péče	36
4. Případové studie	41
4.1 Výzkumný vzorek respondentů	42
4.2 Případové studie	42
4.3 Analýza případových studií	56
Závěr	59
Resumé	61
Anotace	62
Seznam literatury	63
Seznam příloh	66

Úvod

*„Děti potřebují žít v rodině“
Věduna Bubleová*

Ne každý člověk má to štěstí, že vyrůstá v úplné a milující rodině. Děti, které jejich rodiče odloží ihned po narození, nebo jsou rodičům v průběhu svého života odebrané ze sociálních nebo jiných důvodů, každým rokem přibývá. Může za to i současná ekonomická situace v našem státě. Ve své bakalářské práci se zaměřím na jednu z možností pomoci dětem bez domova a to na pěstounskou péči. Toto téma jsem si vybrala proto, že jsem se s problematikou osobně setkala ve svém nejbližším okolí. Mohu ji tedy posoudit ze všech stran úhlu pohledu. Nejen se zamyslet nad problémy výchovy svěřených dětí, ale i pohled rodiče pěstouna stojí za úvahu. Pojmu toto téma v souvislosti s novými právními změnami v této oblasti, které přinesou pro všechny zúčastněné mnohé změny.

Péče o opuštěné děti sahá velmi daleko do minulosti. Formu zákona nabylo osvojení nejspíše v době republiky ve starém Římě. V tomto zákoně je uvedeno: *„adoptio naturam imitatur, čímž je vyjádřeno, že vztah mezi osvojencem a jeho osvojitelem je podobný vztahu mezi vlastním dítětem a jeho rodiči“*.¹ Dále ve své knize Matějček uvádí, že adopce probíhaly nejprve ve vyšších společenských vrstvách, v zájmu zachování rodového jména a majetku. Od té doby prošla náhradní pěstounská péče mnoha etapami, které odpovídaly historickému a politickému vývoji dané společnosti. Svoji práci jsem zaměřila na pěstounskou péči v České republice.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první, druhé a třetí kapitole popíši základní pojmy systému náhradní péče v ČR, uvedu orgány, instituce, zařízení a sdružení, které se touto problematikou zabývají. Zmíním se rovněž o zákonech, které náhradní rodinnou péči ustanovují a úzce s ní souvisí. Blíže se zaměřím na pěstounskou péči, její vznik, formy a druhy hmotných dávek.

¹ MATĚJČEK, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999, s. 16

Ve čtvrté kapitole provedu kvalitativní výzkum, kde oslovím čtyři pěstounské rodiny a udělám tak malou sondu do jejich života. Pomocí případových studií a formou polostrukturovaného rozhovoru položím těmto rodinám několik mnou zvolených otázek. Provedu i rozhovor s dětmi, které jsou v těchto rodinách v pěstounské péči.

Pěstounská péče je v současné době nejen díky masmédiím v zorném úhlu celé naší společnosti. Není proto na škodu se jí zabývat hlouběji a poukázat na její nemalý přínos, který bezesporu pro naši společnost má. Vždyť zajistit znevýhodněnému dítěti rodinu, která se o něho postará do jeho dospělosti a připraví jej na budoucí život, je nemalá deviza, která později přinese prospěch nám všem.

Cílem mé bakalářské práce, je zamyšlení se nad úlohou pěstounské péče a formou výzkumu odhalit její klady, ale i slabé stránky. Nejvíce mne zajímá, jak pěstouni hodnotí současnou situaci v oblasti pěstounské péče a jaký mají názor na probíhající novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

1. Systém náhradní péče v ČR

„Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.“² (Úmluva o právech dítěte)

Základní pojmy

V současné době systém náhradní péče řeší ojediněle případy osiřelých dětí. V naprosté většině případů se jedná o děti, jejichž biologická rodina se o ně z různých důvodů nemůže, nechce nebo nedovede postarat. V této kapitole uvádím stručnou charakteristiku výrazů, které s náhradní péčí souvisí.

Podle Matouška je náhradní výchovná péče v ČR definována jako: *„všechny formy náhradní rodiny u dětí bez vlastního funkčního rodinného zázemí, tj. kojenecké ústavy, dětské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, ústavní služby, pečovatelské rodiny (jimiž jsou i „rodiny“ pečovatelek v SOS dětských vesničkách), osvojitelské rodiny, svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodičů (obvykle prarodičů nebo jiných příbuzných) a poručenství.“³*

Podle Kejdové je náhradní péče v ČR rozdělena na:

- náhradní výchovnou péči** - systém péče, který zahrnuje zejména ústavní výchovnou (dále jen NVP) péči (kojenecké ústavy, dětské domovy, výchovné ústavy, diagnostické ústavy a ústavy sociální péče),
- náhradní rodinnou péči** - je formou péče, při které je dítě vychováváno (dále jen NRP) „náhradními rodiči, nebo rodičem“, v prostředí nejvíce podobajícímu se životu ve funkční přirozené rodině.⁴

Náhradní rodinná péče má přednost před ústavní výchovou, jak vyplývá z mezinárodních úmluv i z platných právních předpisů. V zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, je uvedeno: *„Před nařízením ústavní výchovy je*

² Zákon č. 104/1991 Sb. Úmluva o právech dítěte, 1989, článek 20, odst. 1.

³ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008, s. 107

⁴ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika. Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 160 - 175

soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí v zařízeních pro děti vyžadujících okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní.“⁵

Náhradní rodinná péče dává dětem možnost vyrůstat v přirozeném rodinném prostředí a má tak pozitivní vliv na jejich psychomotorický a psychický vývoj.

V ČR se uskutečňuje NRP podle odborné literatury těmito právními režimy:

- osvojením (adopcí)** - jednotlivci nebo manželé si mohou osvojit **právně volné dítě**,
- pěstounskou péčí** - dítě nemusí být právně volné, nemá práva biologického potomka,
- poručnickou péčí** - dítě má zákonného zástupce, který spravuje jeho majetek,
- opatrovnictvím** - opatrovníka určuje soud, často jim bývá OSPOD.⁶

V souvislosti s náhradní péčí budu užívat tyto další pojmy:

zákonný zástupce – osoba, která rozhoduje o závažných otázkách,

rodičovská zodpovědnost – zákon o rodině ji vymezuje jako souhrn práv a povinností, které náleží rodičům vůči nezletilému dítěti a to při péči, zastupování a správě jeho jmění.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí – (dále jen OSPOD). Matoušek uvádí, že: „*Je to ochrana práva dítěte na zdravý vývoj, řádnou výchovu a ochrana oprávněných zájmů dítěte včetně zájmů majetkových a zájmu na funkční rodině.*“⁷

Ústavní péče – nastupuje v případě, že rodina neplní svoji funkci, je narušena výchova problémového dítěte, rodiče se o dítě starat nechtějí, nebo neumějí. Pokud nelze zajistit formu náhradní rodinné péče, je dítě rozhodnutím soudu umístěno do výchovného ústavu.

Ochranná výchova – nařizuje se dětem a mladistvým od 12 ti do 18 ti let, podle zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Zákon o rodině č.94/1963 Sb., Část druhá, Hlava druhá, §46, odst. 2

⁶ MOTEJL, O., Černá, I., Panovská, K., Matyášová, P. Sborník stanovisek veřejného ochránce. Rodina a děti. Kancelář veřejného ochránce práv. 2007, s. 82 - 86

⁷ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008, s. 194

Právně volné dítě – je to podle Matouška: „*dítě fakticky osiřelé nebo dítě, jehož biologičtí rodiče se ho zřekli, např. tím, že dali souhlas k osvojení, opustili je, neprojevovali o ně náležitý zájem, nebo s ním nevhodně zacházeli.*“⁸

Nezájem rodičů - nastane v případě ústavní péče, kdy rodiče alespoň 1x do roka nekontaktují své dítě.

Existují dva případy nezájmu rodičů:

absolutní nezájem rodičů o dítě – pokud nejméně po dobu 2 měsíců po narození dítěte neprojeví rodiče o ně zájem, ačkoli jim v tom nebránila závažná překážka,

kvalifikovaný nezájem rodičů o dítě – jestliže rodiče neprojeví o dítě zájem nejméně po dobu šesti měsíců.⁹

Náhradní rodinná péče je vymezena:

v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů,
v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

S náhradní péčí souvisí některé další zákony:

Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů,

Zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů,

Zákon o životním a existenčním minimu č. 110/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů,

Zákon o pomoci v hmotné nouzi č. 111/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů,

Zákon o sociálním zabezpečení č. 100/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů,

Zákon č. 352/2011 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů,

Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů,

Zákon o matrikách, jménu, příjmení č. 301/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů,

Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte – předním hlediskem je **blaho dítěte**,

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.¹⁰

⁸ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008, s. 153

⁹ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008, s. 153

¹⁰ <http://zakony-on-line.cz/> - (cit. 2. 2. 2012)

Náhradní péče je rozdělena mezi kompetence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva zdravotnictví ČR, Ministerstva spravedlnosti ČR a Ministerstva vnitra ČR.

Centrálním orgánem pro NRP je Ministerstvo práce a sociálních věcí. Na nižším stupni je zajišťována krajskými úřady a pověřenými obcemi.

1.1 Sociálně-právní ochrana dětí

Kraus ve své publikaci uvádí: „*S vymezováním a charakteristikou dětství a dítěte se prolínají úvahy nad právním postavením dítěte ve společnosti i v rodině. Je zřejmé, že dítě má specifické potřeby a práva, odlišné od práv dospělých, navíc vzhledem ke své větší zranitelnosti a závislosti potřebuje i specifickou právně vymezenou ochranu.*“¹¹

Sociálně-právní ochrana dětí je právně zakotvena v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Její podstata ale vyplývá z Ústavy ČR, která svým článkem číslo 4 zaručuje ochranu základních práv a svobod. Tato práva jsou dále deklarována v Listině základních práv a svobod (dále jen Listina), která je součástí našeho ústavního pořádku. V Listině je článek číslo 32 věnovaný rodině a dětem. A konečně Úmluva o právech dítěte (dále jen Úmluva) zakotvuje rodinu, jako základní jednotku společnosti, která má nárok na potřebnou ochranu, kde má dítě vyrůstat v atmosféře plné lásky, štěstí a porozumění. Z těchto důvodů je třeba mu poskytnout zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před i po jeho narození. V Úmluvě je zřízen Výbor pro lidská práva dítěte, kterému se smluvní státy zavazují předkládat zprávy o opatřeních přijatých k naplňování práv vyplývajících z Úmluvy.

Základním principem, sociálně-právní ochrany dětí v naší republice je **nejlepší zájem, prospěch a blaho dítěte**. Sociálně-právní ochrana je poskytována všem dětem mladším 18 ti let bezplatně, bez rozdílu a jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti,

¹¹ KRAUS, B., Poláčková, V. et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 114

pohlaví, jazyka, náboženství, politického a jiného národnostního, etnického nebo sociálního původu.¹²

Je vykonávána prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, které jsou rozhodujícím článkem státního systému. Od roku 2003 to jsou i příslušná oddělení obecních úřadů s rozšířenou působností.¹³

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí, který prostřednictvím státních a samosprávních orgánů nebo pověřených organizací zajišťuje práva dětí na příznivý vývoj, řádnou výchovu a ochranu jeho zájmů.

Pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí je zástupcem dítěte při rozhodování o jeho péči, o výživném, a je zodpovědný za preventivní opatření v rodinách. Vyhledává ohrožené děti, snaží se jim pomoci, zprostředkovává náhradní rodinnou péči a vypracovává posudky a doporučení pro soudy. Na OSPOD se může obrátit dítě i bez vědomí rodičů, jen musí mít trvalý pobyt na území ČR, nebo povolený pobyt na nejméně 90 dnů a dítě, které požádalo o azyl.¹⁴ OSPOD má povinnost dítěti pomoc poskytnout a je-li to v jeho moci pomáhat s obnovením narušených funkcí rodiny dítěte. OSPOD může intervenovat do rodinných vztahů a to s takovou intenzitou, že omezí nebo zbaví rodiče rodičovské zodpovědnosti. V rámci zájmu společnosti na řádné výchově dítěte, může příslušný orgán udělit **výchovná opatření**.

Může udělit:

- napomenutí** – a to dětí nebo rodičů např. v případě záškoláctví, když rodiče nechávají dítě bez dozoru,
- dohled** – je nařízen, pokud napomenutí nevedlo k nápravě a je prováděn za součinnosti školy a občanských sdružení v místě bydliště,
- omezení** – toto opatření je nařizováno zřídka, protože je v praxi obtížná jeho kontrola. Jedná se zejména o omezení návštěv podniků a zábav, které jsou pro dítě nevhodné.¹⁵

¹² KRAUSOVÁ, L., Novotná, V. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: ASPI a.s., 2006, s. 13 - 18

¹³ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008, s. 153

¹⁴ KRAUSOVÁ, L., Novotná, V. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: ASPI a.s., s. 19

¹⁵ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika. Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 170 - 173

Zařízení sociálně-právní ochrany mohou zřizovat obce a kraje. Obce jsou ze zákona povinny hlásit příslušnému krajskému úřadu zřízení nebo zrušení zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Kraje mají stejnou ohlašovací povinnost vůči MPSV ČR. Zřizovateli sociálně-právní ochrany jsou MPSV ČR, krajské úřady a obecní úřady.

Zařízeními sociálně-právní ochrany jsou:

- zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc,
- výchovně rekreační tábory pro děti,
- zařízení pro výkon pěstounské péče,
- zařízení sociálně výchovné činnosti,
- zařízení odborného poradenství pro péči o děti.¹⁶

Ve své práci chci rozvést činnost jednotlivých orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Jejich práce je velmi důležitá a po roce 1989 je jí věnována velká pozornost. Mohou za to nejen orgány státní správy, ale zejména vznik nových občanských sdružení a nadací, které pomáhají sociálně i jinak znevýhodněným dětem.

Špeciánová v jedné ze svých publikací uvádí: „*Od orgánů sociálně-právní ochrany dětí je třeba odlišovat **další subjekty**, které sice sociálně-právní ochranu dětí rovněž poskytují, ale nejsou orgány sociálně-právní ochrany dětí. Jedná se o obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, které jsou výkonem sociálně-právní ochrany dětí pověřeny (tzv. pověřené osoby).*“¹⁷

Činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí je rozdělena mezi tyto instituce:

Obecní úřad

- vyhledává děti z problémových sociálně slabých rodin a projednává s jejich rodiči odstranění nedostatků při výchově, snaží se v rámci svých možností zamezit mravnímu ohrožení dítěte,

¹⁶ DVORÁK, J. Systém náhradní výchovy. Dostupné z (http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf), s. 17, (on-line) - (cit. 6. 2. 2012)

¹⁷ ŠPECIÁNOVÁ, Š. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 11

- podává soudu nebo státnímu zastupitelstvu zprávy o poměrech v problematických rodinách,
- doporučuje soudu osobu vhodnou stát se poručníkem,
- oznamuje obecnímu úřadu s rozšířenou působností děti, na které se zaměřuje sociálně-právní ochrana,
- spolu se soudem rozhoduje o výchovných opatřeních.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

- v oblasti dětí z problémových rodin funguje stejně jako obecní úřad, navíc zprostředkovává NRP osobám, které mají o tuto činnost zájem, poskytuje poradenskou pomoc,
- spolupracuje v této oblasti se soudy, na základě jejich návrhů jsou udělována výchovná opatření,
- je povinen poskytovat rodičům problematických dětí pomoc při jejich umístění do zařízení ústavní výchovy,
- podává státnímu zastupitelství zprávy o poměrech dítěte,
- podává návrh soudu na vydání předběžného opatření, na nařízení, prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy, na omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti, na umístění dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc,
- poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově nebo péči o zdravotně postižené dítě.

Krajský úřad

- zprostředkovává NRP, zajišťuje přípravu adeptů pro osvojitele a pěstouny a poskytuje jim poradenskou pomoc,
- alespoň 1x do roka je povinen pořádat semináře o výkonu pěstounské péče pro budoucí pěstouny.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

- je centrálním orgánem pro NRP, zajišťuje právní úpravu v této oblasti a řídí výkon státní správy na úseku sociálně-právní ochrany dětí,

- je kontrolním a odvolacím orgánem krajských úřadů a vede celostátní evidenci fyzických a právnických osob pověřených výkonem sociálně-právní ochrany dětí.

Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí

- řeší záležitosti týkající se mezinárodních záležitostí spojených s dětmi, tzv. „mezinárodní únosy dětí“, vymáhá výživné v cizích zemích,
- vede agendu mezinárodních adopcí a ochraňuje nezletilé osoby v mezinárodně právních sporech.¹⁸

Mezi povinnosti všech orgánů sociálně-právní ochrany dětí patří poskytovat informace dotčením institucím a organizacím: úřadu práce, úřadu státní sociální podpory, školskému zařízení, ústavu sociální péče, zvláštnímu dětskému zdravotnickému zařízení, věznici, Probační a mediační službě a Veřejnému ochránci práv.¹⁹

Kejdová ve své publikaci uvádí: „*Pokud není dodržována sociální ochrana práv dítěte, má stát právo intervenovat i do rodinných vztahů. Existují v podstatě tři základní situace pro intervenci, které také určují rozsah této intervence:*

- 1) *státní intervence řeší problém v rodině bez toho, že by došlo ke změně právního postavení jednotlivých členů rodiny,*
- 2) *státní intervence může nabýt takové intenzity, že má za následek změnu právního postavení subjektů, může dojít k pozastavení, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti,*
- 3) *státní intervence nemění postavení rodičů, ale fakticky dochází k omezení rodičovské zodpovědnosti – např. nařízení ústavní či ochranné výchovy, zákaz styku rodiče s dětmi apod.*

*Otázka míry intervence musí vždy vycházet ze zásady, že je jednáno v zájmu dítěte.*²⁰

Zákon o sociálně-právní ochraně č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, upravuje **oznamovací povinnost** zúčastněných subjektů o ohroženém dítěti. Jedná se o povinnost upozornit rodiče na nevhodné chování jejich dětí a podat oznámení

¹⁸ <http://cs.wikipedia.org/wiki/OSPOD> - (cit. 20. 2. 2012)

¹⁹ ŠPECIÁNOVÁ, Š. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 11 – 25

²⁰ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika, Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 171

příslušným orgánům, pokud se vůči dítěti někdo dopustí trestného činu svým chováním. Každý má povinnost překazit trestnou činnost páchanou na svěřené osobě. V tomto zákoně je upravena **obecná oznamovací povinnost** pro státní orgány, školy, školská nebo zdravotnická zařízení, pověřené osoby, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a další zařízení určená pro děti. Je zde upravena i oznamovací povinnost pro toho, kdo se souhlasem rodiče dítěte nebo osoby odpovědné za jeho výchovu, převezme dítě do své péče s úmyslem přijmout jej do péče trvalé. Oznámení směřuje na obecní úřad obce s rozšířenou působností.²¹

Špeciánová v jedné ze svých publikací uvádí: „Nesplnění této oznamovací povinnosti je sankcionováno jako přestupek či jiný správní delikt podle zákona o SPO, což jistě přispěje k vyšší právní vynutitelnosti plnění této oznamovací povinnosti.“²²

1.2 Ústavní výchova

Podle Matouška je ústavní výchova v ČR definována takto: „Je to opatření navržené orgánem sociálně-právní ochrany dětí a schválené soudem. Uplatňuje se v případech, kdy rodina o dítě není schopna nebo ochotna náležitě pečovat a výchovu dítěte nelze zajistit jiným přiměřeným způsobem.“²³

Ústavní výchova je zakotvena v zákoně o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů č. 352/2011 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Ústavní výchovu nařizuje soud podle zákona o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, nebo podle zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Bittner v jedné ze svých publikací uvádí: „Zákonné vymezení důvodů nařízení ústavní výchovy nalezneme v ustanoveních § 46 zákona o rodině, kde je stanoveno, že v případě, že je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, či z jiných důvodů nemohou rodiče výchovu zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu, přičemž je nejprve povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit

²¹ ŠPECIÁNOVÁ, Š. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 12 - 15

²² ŠPECIÁNOVÁ, Š. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 13

²³ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008, s. 240

náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. ²⁴

Důvody uložení ústavní výchovy mohou být výchovné nebo sociální, tedy pokud je výchova dítěte vážně ohrožena, nebo když rodiče nemohou výchovu ze závažných důvodů zabezpečit. Do ústavní péče jsou umisťovány děti, při jejichž výchově vlastní rodina selhala, a které nejsou vhodné pro osvojení nebo pěstounskou péči. Ústavní výchova trvá tak dlouho, jak je nezbytně nutné, nejdéle však do zletilosti dítěte. Soud ji nejen nařizuje, ale rozhoduje i o jejím zrušení. Zrušena může být na žádost zákonných zástupců, nebo pokud pominuly důvody, ze kterých byla uložena. ²⁵

Kejdová ve své publikaci uvádí, že: *„Z psychologického a pedagogického hlediska je ústavní výchova vhodná jako přechodné řešení po odebrání dítěte z rodiny, než je nalezena náhradní rodina pěstouna, osvojitele apod., nebo než se dítě může vrátit do své původní rodiny. Není vhodná jako dlouhodobé řešení.*“ ²⁶

V tomto roce vláda deklarovala záměr zrušit do konce roku 2013 kojenecké ústavy a zajistit péči o děti do tří let v rodinném prostředí. K realizaci tohoto záměru vytvořilo MPSV ČR harmonogram postupu, který povede ke zrušení kojeneckých ústavů. Jedná se o Národní strategii péče o ohrožené děti, novelu zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, která vytvoří podmínky pro rozvoj pěstounské péče, a o projekt resortu práce a sociálních věcí, který umožní rozvoj sítě služeb pro práci s rodinami. Dalším krokem je vznik transformačních plánů jednotlivých zařízení. Nejprve se musí vytvořit alternativy, které povedou k tomu, aby děti do tří let nebyly do ústavní péče umisťovány. Všechny tyto kroky směřují k omezení ústavní péče, jak je tomu v zahraničí. Českou republiku k tomu vyzvala mezinárodní organizace UNICEF, která zastupuje práva dětí. ²⁷

Ústavní výchovu mají v kompetenci tři ministerstva a to Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ministerstvo práce

²⁴ BITTNER, P., Havigerová, J., Janišovská, I., Langhansová, H. Děti z ústavů! Právní a psychologické dopady ústavní výchovy. Liga lidských práv, 2007, s. 29

²⁵ PŘINOSILOVÁ, D., Štěpánková, L. Kapitoly ze speciální pedagogiky. Institut mezioborových studií Brno, 2008, s. 220

²⁶ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika. Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 172

²⁷ <http://www.rodina.cz/clanek8672.hmt> – (cit. 6. 2. 2012)

a sociálních věcí ČR. Dále jsou v důsledku protiprávní činnosti mládeže kompetentní Ministerstvo spravedlnosti ČR a Ministerstvo vnitra ČR.

1.3 Instituce zabývající se ústavní výchovou

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Do těchto zařízení jsou umisťovány děti ve věku od 3 let do 18 ti let, ve výjimečných případech do 19 ti let. Děti jsou zde umisťovány do výchovných zařízení (diagnostický ústav, výchovný ústav pro mládež) a do zařízení alternativní rodinné péče a výchovy (dětské domovy, dětské domovy se školou). Informace, které jsem se o ústavní výchově dozvěděla z odborné literatury, uvedu stručně u každého ze zmiňovaných zařízení.

Diagnostický ústav

Jsou zde umisťovány děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou. Je to zařízení, kam jsou děti přijímány zpravidla na 8 týdnů. V této době je dítěti provedena komplexní diagnostika a na jejím základě je umístěno do konkrétního školského zařízení. Diagnostický ústav slouží také jako preventivně-výchovné zařízení, kam jsou děti s problémy chování umístěny na žádost rodičů. Rovněž jsou zde umisťovány děti, kterým byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova, a které utekly z jiného školského zařízení nebo od rodičů. Ve vztahu k edukaci plní tento ústav úkoly diagnostické, vzdělávací, terapeutické, výchovné, sociální, organizační a koordinační. Výstupem z diagnostického ústavu je komplexní diagnostická zpráva, která navrhuje následný „program rozvoje osobnosti“.²⁸

Dvořák ve své publikaci uvádí že: *„Diagnostický ústav vede evidenci dětí v zařízeních ve svém územním obvodu a zajišťuje metodické vedení, koordinaci a ověřování účelnosti postupu a výsledků výchovné práce v těchto zařízeních. Dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy nacházející se v územním obvodu*

²⁸ DVOŘÁK, J. systém náhradní výchovy. Dostupné z (http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf),s. 12 -13, (on-line) – (cit. 6. 2. 2012)

*diagnostického ústavu mu na jeho žádost poskytují potřebné údaje z osobní dokumentace dětí a dokumentace o umístění a průběhu a pobytu dítěte.*²⁹

Neměly by zde být umístovány děti bez závažných poruch chování. Do diagnostického ústavu by měly být děti umístěny co nejblíže bydliště rodičů, pokud tak nebude ohrožen jejich mravní vývoj.

Dětský domov

Zde žijí děti s nařízenou ústavní výchovou v rodinných skupinách. Tyto děti nemají závažné poruchy chování a do škol dochází mimo dětský domov. Pokud není soudem nařízeno jinak, setrvávají zde do své dospělosti. Děti jsou rozdělovány do rodinných skupin, kde by měli být sourozenci pohromadě. Z edukativního hlediska plní dětské domovy zejména funkci výchovnou, vzdělávací a sociální. Umisťují se sem i nezletilé matky spolu se svými dětmi.

Dětský domov se školou

Zde jsou umístovány děti s nařízenou ústavní výchovou se závažnou poruchou chování, s přechodnou nebo trvalou duševní poruchou, které potřebují výchovnou i léčebnou péči a děti s uloženou ochrannou výchovou. Děti jsou zde od 6 ti let do ukončení povinné školní docházky. Pokud dítě není schopno studovat dál na střední škole mimo zařízení, je přeřazeno do výchovného ústavu.

Výchovný ústav

Do těchto ústavů jsou umístovány děti se závažnou poruchou chování starší 15 ti let, kterým byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova. Součástí výchovného ústavu je základní nebo střední škola, kde by měly vzdělávací programy výuky odpovídat vzdělávacím potřebám dítěte.³⁰

²⁹ DVORŤÁK, J. Systém náhradní výchovy. Dostupné z (http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf), s. 12 - 13, (on-line) - (cit. 6. 2. 2012)

³⁰ PŘINOSILOVÁ, D., Štěpánková, L. Kapitoly ze speciální pedagogiky. Institut mezioborových studií Brno, 2008, s. 119 - 223

Ministerstvo zdravotnictví ČR

Podle Dvořáka do jeho kompetence patří kojenecké ústavy, dětské domovy určené pro děti od 1 do 3 let a dětská centra.

Kojenecký ústav

Je to zařízení, které poskytuje péči dětem od 0 do 1 roku, které byly rodičům ze závažných důvodů odebrány nebo byly rodiči odloženy ihned po narození.

Dětský domov (dále jen DD)

Jsou zde umístovány děti ve věku od 1 do 3 let, o něž nemá kdo pečovat, nelze jim zajistit péči ve vlastní rodině, nebo nejsou vhodné pro náhradní rodinnou péči.³¹

Dětské centrum

Podle Dvořáka je to: „komplexní zařízení, které zahrnuje jednak ambulantní část a jednak lůžkovou část. V dětském centru působí tzv. sociálně-pediatrický tým – lékař (sociální pediatr), psycholog (klinický), speciální pedagog, různé terapeuti (fyzioterapeut, muzikoterapeut, arteterapeut apod.).“³²

V současné době probíhá transformace stávajících kojeneckých ústavů. Podle zákona č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách, § 124 odst. 2 se považují kojenecké ústavy ke dni nabytí tohoto zákona za dětské domovy pro děti do 3 let věku.³³ Mezi zařízení řízená Ministerstvem zdravotnictví ČR patří také dětská psychiatrická léčebna a oddělení dětské psychiatrie.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Do tohoto resortu patří orgány sociálně-právní ochrany dětí (jsou popsané v kapitole č. 1.), zařízení sociální péče a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

³¹ DVORÁK, J. Systém náhradní výchovy. Dostupné z (http://www.anv.cz/system_nahradni_vychovy.pdf), s.15 -16, (on-line) – (cit. 6. 2. 2012)

³² DVORÁK, J. Systém náhradní výchovy. Dostupné z (http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf), s. 16, (on-line) - (cit. 6. 2. 2012)

³³ ASPI-server 192.168.10.8.6665-stav k 22.4.2012 do částky 49/2012 Sb. a 24/2012 Sb. m.s-RA243- (cit. 15. 4. 2012)

Zařízení sociální péče

Jedná se o:

ústavy pro tělesně postiženou mládež s více vadami,
ústavy pro mentálně postiženou mládež,
ústavy pro tělesně postiženou mládež,
ústavy pro tělesně postiženou mládež s přidruženým mentálním postižením.³⁴

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Poskytují ochranu a pomoc dítěti, jehož život nebo příznivý vývoj jsou vážně ohroženy, a které se ocitlo bez jakékoliv péče. Tato zařízení nepřetržitě poskytují své služby, tzn. uspokojení základních životních potřeb, lékařskou péči, psychologickou a jiné odborné péče, které dítěti pomohou překlenout dočasnou nepříznivou životní situaci. Děti sem bývají umístěny z rozhodnutí soudu, na žádost jeho zákonného zástupce, na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, nebo na vlastní žádost. Tato zařízení byla zřízena podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Dítě je zde tak dlouho, než je soudem nařízeno předběžné opatření. Do těchto center patří „**Klokánek**“, zařízení řízené Fondem ohrožených dětí.³⁵ Zařízeními tohoto druhu jsou i zařízení pro výkon pěstounské péče. Zřizovatel uzavírá s pěstouny písemnou smlouvou, kde jsou právně ošetřeny všechny náležitosti. Zřizovatel je k uzavírání smluv pověřen krajským úřadem ze zákona.³⁶

K těmto zařízením patří i občanské sdružení **Dům tří přání**, které provozuje „Azylový dům Přemysla Pittra“. Zde je podmínkou přijetí dítěte aktivní spolupráce s rodinnými příslušníky.³⁷

Z praktického hlediska je nejlépe položená formulace v publikaci Přinosilové: „*Sebelepší institucionální výchova nepochybně neumí nabídnout sociální prostředí, které by mohlo nahradit funkci a význam rodiny v životě dítěte.*“³⁸

³⁴ DVOŘÁK, J. Systém náhradní výchovy. Dostupné z (http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf), s. 19, (on-line) - (cit. 6. 2. 20)

³⁵ <http://www.fod.cz/> - (cit. 6. 3. 2012)

³⁶ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika. Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 173

³⁷ <http://www.dumtriprani.cz/> - (cit. 6. 3. 2012)

³⁸ PŘINOSILOVÁ, D., Štěpánková, L. Kapitoly ze speciální pedagogiky. Institut mezioborových studií Brno, 2008, s. 223

Pokud nelze dítě s problematickým chováním napravit a selžou všechna výchovná opatření, přicházejí na řadu Ministerstvo spravedlnosti ČR a Ministerstvo vnitra ČR.

Ministerstvo spravedlnosti ČR

Podle Vavříka je **sociální patologie** termín označující všechny projevy chování, které jsou společností klasifikovány jako nežádoucí, protože porušují sociální i morální normy a práva ostatních. Pojem zavedl britský sociolog a filosof Herbert Spencer, který patřil mezi zastánce „organického proudu“ v sociologii. Ten se vyznačuje důrazem na podobnost rysů lidské společnosti a biologického organismu. Vznikla tak paralela „něco nezdravého v organismu je totéž ve společnosti.“³⁹

Mühlpachr ve své publikaci uvádí, že je sociální patologie: „*souhrnný pojem pro označení chorobných, nenormálních, všeobecně nežádoucích společenských jevů.*“⁴⁰

Za sociálně patologické chování můžeme označit kriminalitu, extremismus, rasovou diskriminaci, terorismus, záškoláctví, šikanu, sprejství a graffiti, domácí násilí, vandalismus, prostituci, rizikové sexuální chování, zneužívání a týrání dětí, dále závislosti na alkoholu, drogách, automatech, lécích a další závislosti jako je bulimie, anorexie, stalking, shopping, boxing, moobing, working apod.⁴¹

Dvořák v jedné ze svých publikací uvádí že: „*Dle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže se postupuje v případě, že osoba mladší 18 let spáchá takový čin, který by byl u dospělé osoby považován za trestný. U mladistvých se hovoří o provinění, u dětí jde o čin jinak trestný.*“⁴²

Právní úprava zacházení s mladistvými byla oddělena od dospělých a při soudním řízení s mladistvými jsou dodržovány zásady specifického přístupu, ochrany

³⁹ VAVŘÍK, M. Úvod do sociální patologie. Institut mezioborových studií Brno, 2009, s. 5

⁴⁰ MÜHLPACHR, P. Sociopatologie. Institut mezioborových studií Brno, 2009, s. 53

⁴¹ MAZÁNKOVÁ, L. Typologie výchovných potíží. Institut mezioborových studií Brno, 2007, s. 16 - 31

⁴² DVOŘÁK, J. Systém náhradní výchovy. Dostupné z (http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf), s. 19, (on-line) - (cit. 6. 2. 2012)

soukromí, rychlosti řízení a je prováděna spolupráce s OSPOD. Pokud je mladistvý uznán vinným, může mu být uloženo výchovné, ochranné nebo trestní opatření.

Působí zde tyto instituce – soudy, státní zastupitelství, Probační a mediační služba ČR, věznice pro mladistvé.

Ministerstvo vnitra ČR

Dvořák ve své publikaci uvádí: „*Ministerstvo vnitra se v rámci systému náhradní výchovy zaměřuje především na problematiku odhalování, vyšetřování a objasňování trestné činnosti dětí. Dále se zaměřuje na koncepční a metodickou činnost v oblasti prevence trestné činnosti dětí a také na vytváření informačních systémů v oblasti prevence kriminality.*“⁴³

Orgánem činným v tomto resortu je Policie České republiky.

⁴³ DVOŘÁK, J. Systém náhradní výchovy. Dostupné z (http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf), s. 21, (on-line) - (cit. 6. 2. 2012)

2. Náhradní rodinná péče

Podle Dvořáka se rozumí náhradní rodinnou péčí: „*pěstounská péče, včetně pěstounské péče na přechodnou dobu, osvojení, osobní poručenská péče a výchova dítěte jinou fyzickou osobou než rodičem.*“⁴⁴

2.1 Typy náhradní rodinné péče

Vznik náhradní rodinné péče se váže k zákonu č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, kde byla právně formulována. Od této doby byly upřednostňovány potřeby dítěte jako jedince. Tímto zákonem bylo poprvé možné zbavit rodiče jejich rodičovských práv a umožnit tak adopci dítěte. Tedy jeho možnost žít v náhradní rodině s právy dítěte pokrevního. Protože ve výchovných ústavech byly i děti, které nebyly právně volné a byly tělesně nebo psychicky postižené, nebo romské národnosti, vyvstala potřeba společnosti umožnit i těmto dětem život v nové rodině. Vytvořil se tak nový institut **pěstounská péče**, tedy státem garantovaná nová forma náhradní rodinné péče.

Svěření do péče jiné osoby než rodiče

Vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy osobě blízké nebo příbuzné, která se svěřením do své péče souhlasí a poskytne dítěti vhodné podmínky pro jeho další vývoj. Podle Kejdové je: „*tato forma náhradní výchovy nejvolnější a je určena pro děti, u nichž lze předpokládat, že se budou moci časem vrátit do svojí původní rodiny*“⁴⁵. Proto zůstávají rodiče dál zákonnými zástupci dítěte a osoby, do jejichž péče je dítě svěřeno zajišťují jeho výchovu, spravují jeho věci a pečují o případné jmění dítěte jen v běžných záležitostech.⁴⁶

⁴⁴ DVOŘÁK, J. Systém náhradní výchovy. Dostupné z (http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf), s. 6, (on-line) - (cit. 6. 2. 2012)

⁴⁵ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika. Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 166

⁴⁶ BUBLEOVÁ, V., Vránová, L., Vránová, A., Frantíková, J., Vančáková, M. Průvodce náhradní rodinnou péčí. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2010, s. 8

Osvojení

Podle Kejdové je osvojení: „*nutné chápat jako institut zejména rodinného práva zajišťující nezletilému dítěti chybějící výchovné rodinné prostředí.*“⁴⁷

Osvojení je z hlediska dítěte nejvýhodnějším typem náhradní rodinné péče. Takto osvojené dítě má status dítěte pokrevního a přecházejí na něj všechna práva, ale i povinnosti dítěte vlastního. Vznikají zde vztahy jako mezi rodiči a dětmi a stejné vztahy jsou i k příbuzným osvojitelů. Osvojit lze pouze nezletilé dítě. O osvojení rozhoduje soud pouze na návrh osvojitele.

K osvojení musí existovat tři předpoklady pro jeho realizaci:

- dítě má právní nárok na náhradní výchovné prostředí,
- existuje zájem dítěte a společnosti na vytvoření nového rodinného prostředí,
- musí existovat vůle budoucího osvojitele nezletilé dítě osvojit.

Osvojitel musí mít plnou způsobilost k právním úkonům, mezi osvojitelem a osvojeným dítětem nesmí existovat příbuzenský vztah v řadě přímé a mezi sourozenci. Společně mohou dítě osvojit pouze manželé, pokud jen jeden z nich, je nutný souhlas druhého. K osvojení je nutný souhlas obou rodičů. Pokud jej nedají a o dítě se v právně stanovené době nezajímají platí, že dítě je právně volné. K osvojení je nutný i souhlas osvojovaného dítěte, pokud je to možné. U osvojení je nutný institut **preadopční péče** tzn. pobyt dítěte nejméně po dobu 3 měsíců v rodině osvojitele. Osvojením se osvojitel stává zákonným zástupcem osvojovaného dítěte.

Rozlišujeme typy osvojení:

osvojení úplné (nezrušitelné) – osvojitelé jsou zapsáni místo rodičů v rodném listě a právně zcela zanikají vztahy dítěte k původní rodině. Takto lze osvojit jen dítě starší jednoho roku.

osvojení neúplné (zrušitelné) – právně zcela nezanikají vztahy osvojence k původní rodině a lze jej zrušit ze závažných důvodů na návrh osvojitele i osvojence (špatná

⁴⁷ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika. Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 160

výchova, trestná činnost). Zrušením zanikají všechna práva a povinnosti, dítě se vrací do původní rodiny a dochází i ke změně příjmení na původní.⁴⁸

Pokud se dítěti nepodaří najít náhradní rodinu v zemi jeho původu, přichází na řadu **mezinárodní osvojení** – toto osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spoluprací při mezinárodním osvojení, kterou vypracovala a přijala Haagská konference mezinárodního práva soukromého v roce 1993. Tato úmluva stanovuje postup při osvojování dítěte do zahraničí a nařizuje signatářským státům, aby na svém území zřídily ústřední orgán, který bude za osvojení do zahraničí zodpovědný. U nás je to Úřad pro mezinárodní ochranu dětí v Brně.⁴⁹

Pěstounská péče

Středisko náhradní rodinné péče je autorem projektu „Pěstouni mají právo na služby“, které realizovalo občanské sdružení Rozum a cit spolu s dalšími partnery a dárci. Z vyhodnocení tohoto projektu vyplývá, že: *„Do pěstounské péče jsou nejčastěji umisťovány děti sociálně osiřelé, které potřebují nejen trvalou individuální péči, ale i dlouhodobou výchovu v náhradní rodině. Jedná se především o děti s různými zdravotními či psychosomatickými obtížemi, děti starší, sourozenecké skupiny nebo děti jiného etnika. Patří sem i skupina dětí, u kterých brání jejich svěřením do osvojení překážky právní, především nesouhlas rodičů.“*⁵⁰

Vedle institutu osvojení je pěstounská péče nejčastější formou NRP. Týká se dětí, které nejsou právně volné, jejich věková hranice je vyšší než 3 roky a zpravidla mívají poruchy chování, protože pocházejí z rodin sociálně slabých, neúplných nebo patologických. Více o této tématice uvádím v kapitole č. 3.

Opatrovnictví

Podle Matouška je to: *„Institut platného práva ČR (z. 94/1963 Sb.) pro případy střetů zájmů zákonných zástupců a dítěte, pro případy střetu zájmů dětí týchž rodičů mezi sebou, pro případy ohrožení majetkových zájmů dítěte, pro případy omezení*

⁴⁸ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika. Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 160 - 165

⁴⁹ <http://www.pestounskapece.cz/legislativa/>, část první - (cit. 12. 3. 2012)

⁵⁰ <http://www.pestounskapece.cz/legislativa/>, část první - (cit. 12. 3. 2012)

*rodičovské odpovědnosti, při řízení o osvojení a pro další případy, kdy je to v zájmu dítěte třeba.*⁵¹

Opatrovník vykonává pouze některá práva a povinnosti za rodiče, není tedy zákonným zástupcem dítěte.

Současná právní úprava rozlišuje dva druhy opatrovnictví:

krátkodobé

- kolizní opatrovník (je ustavován nejčastěji a to v případech, kdy dítě nemůže zastoupit žádný z rodičů),
- opatrovník v řízení o osvojení,
- opatrovník ad hoc,

dlouhodobé

- opatrovník podle zákona č. 94/1963 Sb. o rodině: *„Nevykonává-li rodič řádně povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou zodpovědnost omezí, přitom vždy konkrétně vymezi rozsah práv a povinností, na které se omezení vztahuje.*⁵²
- opatrovník pro správu majetku.

Ve všech případech lze stanovit opatrovníkem i OSPOD. Pokud se jedná o vztah mimo hranice ČR, je opatrovníkem určeno Ústředí pro mezinárodně-právní ochranu mládeže.⁵³

Poručenství

Podle Matouška je to: *„Institut v ČR platného práva (z. 94/1963 Sb.) platný pro případy, kdy rodiče byli zbaveni rodičovského práva nebo byl výkon jejich rodičovské odpovědnosti pozastaven, nebo nemají způsobilost k právním úkonům.*⁵⁴

Podle Kejdové může poručenství do značné míry plnit funkci NRP. Poručník vykonává práva a povinnosti rodičů, jestliže dítě nemá žádného zákonného zástupce. Poručníkem bývá osoba, kterou rodiče určí např. v závěti, nebo osoba příbuzenská,

⁵¹ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008, s. 127

⁵² Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., §44, odst. 2

⁵³ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika. Institut mezinárodních studií Brno, 2010, s. 174

⁵⁴ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008, s. 143

blízká dítěti. Pokud není nalezena vhodná osoba, je poručníkem ustanoven OSPOD. Mezi poručníkem a dítětem nevzniká ze zákona takový vztah jako ve vlastní rodině. Poručník má povinnost nezletilé dítě vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek. Na jeho činnost dohlíží soud a ten rovněž rozhoduje o podstatných věcech týkajících se nezletilého dítěte.⁵⁵

2.2 Organizace zabývající se náhradní rodinnou péčí

Znevýhodněným dětem, které se ocitly ve stavu nouze, pomáhají kromě státních zařízení i různá občanská sdružení a nadace. Ráda bych se o některých z nich zmínila. Vybrala jsem si organizace a sdružení, která jsou mediálně známá, ale i ty, které jsem našla v odborné literatuře. Dalším vodítkem mého výběru byly i rady mých přátel pěstounů, kteří mi některá sdružení doporučili podle vlastní zkušeností. Jejich výčet není úplný, protože těchto sdružení je celá řada.

Fond ohrožených dětí (dále jen FOD) patří mezi nejznámější. Z jeho materiálů, umístěných na internetových stránkách jsem se dozvěděla, že je to občanské sdružení založené na pomoc týraným, zanedbaným, zneužívaným, opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem, s působností na celém území ČR, které vzniklo v roce 1990.

Hlavními směry činnosti jsou:

- pomoc týraným a ohroženým dětem (jedná se zejména o terénní sociální práce a sanace rodin),
- provoz krizové linky 776 833 333 pro matky, které tají těhotenství a porod,
- vyhledávání náhradních rodin pro obtížně umístitelné děti,
- „Klokánek“ – rodinná péče (zařízení místo ústavní výchovy),
- provoz azylových domů pro rodiny s dětmi a mládež bez domova,
- poradenská a hmotná pomoc náhradním i potřebným vlastním rodinám,
- osvěta a snaha o zlepšení legislativy a praxe na úseku ochrany dětí.

⁵⁵ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika. Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 175

FOD sdružuje občany a kolektivy, kteří chtějí pomoci dětem, které z nejrůznějších důvodů vyrůstají v ústavní péči nebo jsou vystaveny násilí a ocitly se, ne svým přičiněním, ve stavu nouze. FOD provádí činnost ve svých 25 pobočkách rozmístěných po celém území ČR. Zde pověřeni pracovníci vykonávají v praxi sociálně-právní ochranu ohrožených dětí.⁵⁶

Podle výroční zprávy za rok 2010 poskytl FOD přechodnou rodinnou péči 936 dětem. Průměrná délka pobytu dítěte byla 6 měsíců. V průběhu roku odešlo 466 dětí z toho 11 % do ústavní péče.⁵⁷ Od roku 2001 pracovníci FOD zprostředkovávají tzv. „**přímou adopci**“, kdy proběhne anonymní předání novorozence Fondu ohrožených dětí, který je přímo z porodnice předá novým rodičům. Pokud matka porodí mimo zdravotnické zařízení, může své dítě donést do azylového domu „Klokánek“ a FOD rovněž zprostředkuje přímou adopci.⁵⁸ Domnívám se, že toto jednání není zcela v souladu s platnými zákonnými normami.

Sdružení pěstounských rodin (dále jen Sdružení)

Tato nestátní nezisková organizace je registrovaná jako poskytovatel sociálních služeb a má pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Působí v oblasti náhradní rodinné péče od roku 1995 a její sídlo je v Brně. Jak vyplývá z jejich stanov: „*Posláním Sdružení pěstounských rodin je podporovat rozvoj náhradní rodinné péče a pomáhat znevýhodněným dětem a mladým lidem k jejich příznivému vývoji a dosažení kvalitního života ve společnosti.*“⁵⁹

Sdružení se podařilo vytvořit rozsáhlou síť pěstounských rodin, které si nejen navzájem pomáhají, ale i zprostředkovávají zájemcům o pěstounskou péči své zkušenosti. Z výroční zprávy za rok 2010 vyplývá, že Sdružení má řadu aktivit. Mezi nejzákladnější patří **Poradna náhradní rodinné péče**. Zde probíhá projekt „**Fandíme pěstounům**“, který je realizován od roku 2008 a je podpořen z dotací MPSV ČR. Dalšími projekty jsou „**Dům na půl cesty**“, kde je poskytován azyl mladým lidem, kteří se ocitli v tíživé životní situaci (odchod z ústavní výchovy apod.) nebo „**Dům jistoty**“, kde formou nízko prahového zařízení pro děti a mládež zkvalitňují život dětí

⁵⁶ <http://www.fod.cz/stranky/informace/uvod.htm> - (cit. 12. 2. 2012)

⁵⁷ http://www.fod.cz/stranky/informace/vyr_zpravy.htm - (cit. 12. 2. 2012)

⁵⁸ http://www.fod.cz/stranky/tyrani/o_tyranu.htm - (cit. 12. 2. 2012)

⁵⁹ <http://www.pestouni.cz/pestouni/onas/cz/> - (cit. 26. 2. 2012)

pocházejících ze sociálně znevýhodňujícího prostředí. K dalším projektům patří „**Přes práh dospělosti**“, který je zaměřen na přípravu dětí a mládeže na odchod do samostatného života. Projektem „**Odlehčovací služby pro pěstouny**“ pracovníci sdružení zajišťují odbornou krátkodobou péči o dítě v NRP, aby si náhradní rodiče, nebo osoby, kterým bylo dítě do péče svěřeno, mohly odpočinout nebo vyřídit záležitosti, které při soustavné péči o dítě nemohou (např. péče o zdravotně handicapované dítě).

Poradní sbor MPSV ČR projednával na základě podnětů Sdružení 107 případů dětí vhodných do NRP, z toho 87 dětí schválil. Do rodin se jich skutečně dostalo 65.⁶⁰ Vedle ostatní bohaté práce Sdružení je to pěkný výsledek.

Asociace náhradní výchovy

Podle Dvořáka je to: „*Občanské sdružení, které sdružuje jednotlivce, organizace a instituce zabývající se výchovou a vzděláváním dětí a mládeže mimo původní rodinu, prevencí a ochranou veškeré mládeže před škodlivými vlivy. Cílem sdružení je organizování dalšího vzdělávání členů, ochrana jejich práv, koordinace odborných vlivů a zvýšení kvality práce. Činnost sdružení je zaměřena zejména:*

- *na zkvalitnění péče o děti a mládež umístěné v náhradní výchově,*
- *na organizování a provádění kursů, školení a výcviku, souvisejících s problematikou náhradní výchovy,*
- *na zvyšování informovanosti a odbornosti pracovníků v oblasti náhradní výchovy.*“⁶¹

Federace dětských domovů České republiky

Podle Dvořáka je to profesní organizace, která především sdružuje pracovníky školských zařízení sloužících pro ústavní výchovu. „*Je součástí mezinárodní organizace FICE (Fédération Internationale des Communautés Éducatives),*“⁶² která sdružuje pracovníky z oblasti náhradní výchovy. Tato organizace hájí práva dětí, kterým byla nařízena ústavní výchova, ochranná výchova nebo jsou sociálně znevýhodněné.

⁶⁰ [http://www.pestouni.cz/vyrocní_zprava_sdruzeni_pestounskych_rodin_2010_web\(1\).pdf](http://www.pestouni.cz/vyrocní_zprava_sdruzeni_pestounskych_rodin_2010_web(1).pdf) – (cit. 26. 2. 2012)

⁶¹ DVOŘÁK, J. Systém náhradní výchovy. Dostupné z (http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf), s. 21, (on-line) - (cit. 6. 2. 2012)

⁶² DVOŘÁK, J. Systém náhradní výchovy. Dostupné z (http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf), s. 22, (on-line) - (cit. 6. 2. 2012)

Středisko náhradní rodinné péče (dále jen Středisko NRP)

Středisko NRP bylo založeno v roce 1994 a zabývá se dětmi, které vyrůstají mimo vlastní rodinu, a které se ocitly ve zvlášť obtížných životních situacích. „*Cílem Střediska je, aby rodinná péče o ohrožené děti převládla nad péčí ústavní a aby se všestranně rozvíjel a změnil systém náhradní rodinné péče u nás.*“⁶³

Hlavní činnosti Střediska NRP:

- poradenství a příprava zájemců o náhradní rodinnou péči,
- snaha o všestranný rozvoj náhradní rodinné péče,
- školení a práce s dobrovolníky s dětmi v ústavních zařízeních,
- doprovázení, pomoc a podpora rodinám, které pečují o svěřené dítě,
- osvětová, vzdělávací, publikační a výzkumná činnost.⁶⁴

Mezi základní filosofie Střediska NRP patří zvýšený podíl náhradní rodinné péče v systému služeb pro děti, zkrácení doby pobytu dětí v ústavním zařízení, popř. zrušení současného systému ústavní péče. Podle Střediska NRP je důležité, aby rodinná péče měla vždy přednost před ústavní výchovou a žádné dítě nezůstalo zapomenuto. Středisko NRP ve své zprávě uvádí: „*Každé dítě bez ohledu na zdravotní postižení, původ, rodinnou anamnézu má právo na život, lásku, rodinné zázemí a bezpečí. Ani děti s vážnými zdravotními komplikacemi nemusí vyrůstat v ústavním zařízení, ale musí jim být poskytnuta náhradní rodinná péče prostřednictvím kvalifikovaných profesionálních rodičů. Děti, které jsou tzv. obtížně umístitelné z etnických důvodů (Romové, Asiaté atp.) kvůli společenským předsudkům, by měly být přednostně osvojovány prostřednictvím mezinárodních adopcí, ke kterým se Česká republika zavázala ratifikací **Haagské úmluvy o mezinárodním osvojení** v roce 2001.*“⁶⁵

⁶³ http://www.nahradnirodina.cz/o_nas.html/ - (cit. 26. 2. 2012)

⁶⁴ http://www.nahradnirodina.cz/o_nas.html/ - (cit. 26. 2. 2012)

⁶⁵ http://www.nahradnirodina.cz/filosofie_strediska_nrp.html - (cit. 26. 2. 2012)

Další organizace zabývající se náhradní rodinnou péčí:

Nadace Terezy Maxové dětem - <http://terezamaxovadetem.cz/>

Asociace náhradních rodin České republiky - <http://old.anrcr.cz/>

Nadace táta a máma - <http://www.nadacetm.cz/>

Výbor dobré vůle – nadace Olgy Havlové - <http://vdr.cz/>

ISIS – sdružení pro pomoc náhradním rodinám - <http://isis.unas.cz/>

Občanské sdružení Rozum a Cit - <http://rozumacit.cz/>

Nadační fond J&T Bank - <http://nadacnifondjt.cz/>

3. Pěstounská péče

Podle Matějčka je: „zvláštní formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěti i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.“⁶⁶

3.1 Vymezení pěstounské péče

Pěstounskou péči dělíme podle Matějčka na **individuální**, která se uskutečňuje v jednotlivých pěstounských rodinách a **skupinovou**, ta je: „ztotožňována s velkými pěstounskými rodinami a) v čele s manželskými páry nebo b) v čele s matkou-pěstounkou (typ SOS dětské vesničky). Pěstouni zde působí na základě pracovní smlouvy či dohody o pracovní činnosti, uzavřené s institucí, která zařízení zřídila nebo která je spravuje.“⁶⁷

Individuální pěstounská péče je právně ošetřena zákonem o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 45 a) až § 45 d), kolektivní pěstounská péče je zakotvena v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Kejdová ve své publikaci uvádí, že : „Při pěstounské péči se zpravidla jedná o tzv. sociální sirotky, a právě pěstounská péče jim umožňuje vyrůstat v náhradním rodinném prostředí. U skupin sourozenců je pak pěstounská péče velice vhodná z toho důvodu, že se zpravidla může plně uplatnit hledisko zájmu na jejich společné výchově.“⁶⁸

Pěstounská péče se týká dětí, které nejsou právně volné, jejichž rodiče se o ně nemohou nebo nechtějí postarat. Většinou děti pocházejí ze sociálně slabých rodin, nebo rodin s patologickým chováním rodičů. Děti vhodné pro pěstounskou péči bývají často do ústavní výchovy umístěny na žádost rodičů, nebo bývají rodičům odebrány orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Dítě v pěstounské péči nemá práva biologického dítěte, a pokud o něj soudně požádají vlastní rodiče, může se k nim z rozhodnutí soudu

⁶⁶ MATĚJČEK, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999, s. 34 - 35

⁶⁷ MATĚJČEK, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999, s. 35

⁶⁸ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika. Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 165

vrátit. To ovšem nebývá časté. Většina dětí z pěstounských rodin pochází z problematických, neúplných rodin a soudy dávají svým rozhodnutím přednost řádné výchově v pěstounské rodině. Dítě je do pěstounské péče umístováno rozhodnutím soudu, který je povinen vyžádat si vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí o vhodnosti budoucího pěstouna. Soud může rovněž pěstounskou péči zrušit ze závažných důvodů na žádost pěstouna. Jinak pěstounská péče zaniká dosažením zletilosti dítěte, tj. v jeho 18 ti letech.⁶⁹

Podle Kejdové: „*Pěstounem se může stát pouze fyzická osoba, která má osobní předpoklady, morální a zdravotní pro zajištění řádné výchovy dítěte.*“⁷⁰ Před rozhodnutím soudu je nutné vyjádření příslušného OSPOD. Pěstounem se může stát manželská dvojice, nebo jedinec, kteří jsou způsobilí k právním úkonům, a může jim být svěřeno více dětí. V zájmu dětí bývají brány do pěstounské péče sourozenci společně, pokud je to možné.⁷¹

Pěstounská péče zaniká zletilostí dítěte, ale podle Matějčka: „*většina dětí, přibližně 80 %, však i nadále žije v rodině pěstounů až do svého sociálního osamostatnění, což svědčí o úspěšnosti těchto pěstounských péčí.*“⁷²

Hmotné dávky pěstounské péče

Základní povinností pěstouna je co nejlépe pečovat o dítě. Pěstoun má při výchově práva a povinnosti rodiče v běžných věcech, nemá však rodičovskou zodpovědnost ani vyživovací povinnost. Vyživovací povinnost přechází na stát a je poskytována v pěstounských dávkách.

Hmotné dávky pěstounské péče upravuje zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 36 až § 43.⁷³ Jedná se o tyto dávky podle výše uvedeného zákona: příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

⁶⁹ http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/pest_pece.htm - (cit. 6. 2.2012)

⁷⁰ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika. Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 165

⁷¹ KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. Právo a sociální politika. Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 165

⁷² MATĚJČEK, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999, s. 37

⁷³ http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/pest_pece.htm - (cit. 6. 2.2012)

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

„(1) Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé dítě svěřené do pěstounské péče. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte náležející podle odstavce 1. se vyplácí pěstounovi“.⁷⁴

Bubleová uvádí současnou výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte podle věku a zdravotního stavu dítěte v pěstounské péči měsíčně v Kč:⁷⁵

Nezaopatřené dítě ve věku	Zdravé	Dlouhodobě nemocné	Dlouhodobě zdravotně postižené	Dlouhodobě těžce zdravotně postižené
	koeficient	koeficient	koeficient	koeficient
	2, 30	2, 35	2, 90	3, 10
Do 6 let	3 680	3 760	4 640	4 960
Od 6 do 15 let	4 508	4 606	5 684	6 076
Od 15 do 26 let	5 175	5 288	6 525	6 975

Odměna pěstouna

„(1) Nárok na odměnu za výkon pěstounské péče má pěstoun, kterému bylo svěřeno dítě do pěstounské péče, a to až do zletilosti dítěte a poté po dobu, po kterou má dítě svěřené do pěstounské péče nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte.“⁷⁶

Příspěvek při převzetí dítěte

„(2) Výše příspěvku při převzetí dítěte činí, jde-li o dítě ve věku:

- a) do 6 ti let, Kč 8 000,-;
- b) od 6 ti let - do 15 ti let, Kč 9 000,-;
- c) od 15 ti let - do 18 ti let, Kč 10 000,-.

(3) Příspěvek při převzetí dítěte se vyplácí jednorázově.“⁷⁷

⁷⁴ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, Hlava sedmá, Díl druhý, § 37

⁷⁵ BUBLEOVÁ, V., Frantíková, J., Vránová, L. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, s. 22

⁷⁶ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, Hlava sedmá, Díl druhý, § 40

⁷⁷ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, Hlava sedmá, Díl čtvrtý, § 41

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

„(1) Nárok na příspěvek na zakoupení motorového vozidla má pěstoun, který má v pěstounské péči nejméně čtyři děti nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodů péče o čtyři děti, včetně zletilých nezaopatřených dětí.

(2) Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny osobního motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však Kč 100 000,-. Součet těchto příspěvků poskytnutých pěstounovi v období posledních deseti kalendářních let přede dnem podání žádosti nesmí přesáhnout Kč 200 000,-.“⁷⁸

Předpěstounská péče

Matoušek ve své publikaci uvádí: *„Jestliže jsou tedy pěstouni neustále vedeni k tomu, aby se do role vlastních rodičů nevžívali, mají větší možnost než rodiče adoptivní přijímat dítě takové, jaké je.“⁷⁹*

Před rozhodnutím soudu o pěstounské péči, může být dítě dočasně svěřeno do péče budoucího pěstouna, do tzv. **předpěstounské péče**. Podnět k tomuto rozhodnutí dává OSPOD. K předpěstounské péči je nutný souhlas rodičů, pokud jsou zákonnými zástupci dítěte. Jestliže bylo dítě v ústavní péči z rozhodnutí soudu, není souhlas rodičů potřebný. Po dobu této péče náleží budoucímu pěstounovi stejné hmotné dávky, jako jsem uvedla výše. Pokud budoucí pěstoun nepodá k soudu do tří měsíců návrh na zahájení řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče, pozbude rozhodnutí o předpěstounské péči platnost.⁸⁰

Pěstounská péče na dobu přechodnou

Od 1. 6. 2006 byla pěstounská péče doplněna o novou formu a to **pěstounskou péči na dobu přechodnou**. Jedná se o svěřeni dítěte do péče ze závažných důvodů. Rodič se o dítě nemůže starat ze zdravotních důvodů, z důvodů výkonu trestu, nebo do doby, než je rodiči dán souhlas s osvojením dítěte. Existuje tedy vždy předpoklad, že se po pomnutí důvodů dítě do své rodiny vrátí, nebo bude v případě souhlasu s osvojením, umístěno do nové rodiny. Náhradní pěstounská rodina spolupracuje po celou dobu přechodné péče s OSPOD. Tato péče je nařizována soudem na návrh příslušného orgánu

⁷⁸ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, Hlava sedmá, Díl pátý, § 42

⁷⁹ MATĚJČEK, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999, s. 47

⁸⁰ http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/pest_pece.htm - (cit. 6. 2. 2012)

sociálně-právní ochrany dětí a soud je povinen každé 3 měsíce přezkoumat, zda důvody pro pobyt dítěte u náhradní pěstounské rodiny trvají. Příslušné krajské úřady jako OSPOD, vedou v souladu se zákonem zvláštní evidenci pěstounů na přechodnou dobu. Vhodnost žadatelů je posuzována stejně jako u žadatelů na klasickou pěstounskou péči, a hmotné dávky vyplácené státem jsou stejné.

V publikaci MPSV ČR je uvedeno motto pěstounské péče na přechodnou dobu, které tuto formu náhradní péče o dítě dobře vystihuje: „*situace dětí se řeší až v okamžiku, kdy se jejich situace vyjasní, náhradní rodina jim ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a odborníky na náhradní rodinnou péči pomůže vrátit se domů nebo eventuálně přejít do trvalé náhradní rodiny.*“⁸¹

Hostitelská péče

Jedním z pojmů náhradní rodinné péče, který naše legislativa nezná, je **hostitelská péče**. Podle odborné metodiky Blahutové: „*Hostitelskou péči označujeme jako dlouhodobé a opakující se kontakty dítěte žijícího v dětském domově s rodinou či jednotlivci, kteří nejsou biologickými příbuznými dítěte. Je realizovaná převážně u dětí, které mají objektivně nižší šance na pěstounskou péči (např. děti z velké sourozenecké skupiny, děti romského etnika, děti staršího věku apod.).*“⁸²

Základní oporu má hostitelská péče v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, v § 30: „*Ředitel ústavního zařízení může jen po předchozím písemném souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností povolit dítěti, které je v ústavním zařízení umístěno na základě předběžného opatření nebo rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy, nebo kterému byla na základě rozhodnutí soudu uložena ochranná výchova, pobyt u rodičů, popřípadě jiných fyzických osob, a to nejvýše v rozsahu 14 ti kalendářních dnů při prvním pobytu u těchto osob.*“⁸³

V současné době se rozlišují dvě formy hostitelské péče a to **spontánní** a **plánovaná**. Tato péče je podrobena úřednímu rozhodnutí, to znamená, že budoucí

⁸¹ Pěstounská péče na přechodnou dobu. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Praha, 2009, s.1 - 4

⁸² BLAHUTOVÁ, M., Zezulová, D. Hostitelská péče a příprava k ní. Zlín: Tigris spol. s.r.o., 2011, s. 35

⁸³ Zákon č.359/1999 SB., o sociálně-právní ochraně dětí, Hlava VI, § 30, odst. 1.

hostitel musí nejen podat písemnou žádost na příslušný OSPOD obce s rozšířenou působností nebo magistrát, ale musí se podrobit i psychologickému vyšetření a šetření v domácnosti. Doba schválení žádosti je 2 až 3 měsíce. Pokud je hostitelská péče schválená, je potřebná odborná příprava a spolupráce se sociálními pracovníky OSPOD a ústavního zařízení, kde je dítě umístěno. Hostitelská péče má svoje klady i zápory. V pozitivním směru umožní dítěti vytvořit si stabilní citové pouto, poznat model fungující rodiny a vztahů v ní, pomůže mu vytvořit důvěru v dospělého člověka. Dítě si rozšíří sociální prostředí a tato forma trávení volného času působí i jako prevence případného rizikového chování dítěte. Na straně druhé existují i rizika této péče. Mezi nejčastější patří ohrožení zdravého vývoje dítěte jeho zklamáním z nenaplněné touhy po rodině a zmatenost u dítěte předškolního věku. Pro děti do 6 let je proto nevhodná. Zklamání může být ovšem i na straně hostitelů nebo pracovníků ústavního zařízení. Ve výjimečných případech může hostitelská péče přejít v péči pěstounskou. Tato forma náhradní rodinné péče má jistě mnohá úskalí, ale je jednou z možností, jak pomoci dětem v ústavních zařízeních s nízkou šancí na jinou náhradní rodinnou péči.⁸⁴

3.2 Proces získávání dítěte do pěstounské péče

Zprostředkování pěstounské péče provádějí obecní úřady s rozšířenou působností, krajské úřady a MPSV ČR. Proces zprostředkování má několik fází a spočívá podle Bubleové :

- „1. ve vyhledávání dětí, které mohou být svěřeny do pěstounské péče,*
- 2. ve vyhledávání fyzických osob vhodných stát se pěstouny,*
- 3. v odborné přípravě budoucích pěstounů k přijetí dítěte do rodiny,*
- 4. ve výběru určité osoby vhodné stát se pěstounem určitého dítěte, jemuž se pěstounská péče zprostředkovává, a v zajištění osobního seznámení se dítěte s touto osobou.“⁸⁵*

Proces zprostředkování pěstounství se provádí na žádost fyzické osoby, která je občanem ČR a má na jejím území trvalý pobyt. Žádost si může podat i cizinec, pokud má na území ČR povolen trvalý pobyt po dobu nejméně 365 dnů. Podle zákona

⁸⁴ BLAHUTOVÁ, M., Zezulová, D. Hostitelská péče a příprava k ní. Zlín: Tigris spol. s.r.o., 2011, s. 13 - 15

⁸⁵ BUBLEOVÁ, V., Frantíková, J., Vránová, L. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, s. 15

č. 359/1999 Sb. je povinností na žádost připsat i písemný souhlas budoucího pěstouna s tím, že příslušný OSPOD je oprávněn o něm zjišťovat potřebné údaje. Žadatel také musí souhlasit se svojí účastí na povinném přípravném kurzu. Posuzování žadatelů o zprostředkování provádí příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností. Ten shromáždí všechny potřebné doklady a kopii spisové dokumentace o žadateli zašle příslušnému krajskému úřadu.

„Žádost o zařazení do evidence žadatelů“ je uvedena v příloze č. 1 a „Podklady potřebné k podání žádosti“ jsou uvedeny v příloze č. 2.

Krajský úřad odborně posoudí žadatele, a pokud vyhovuje, zařadí jej do evidence zájemců o zprostředkování pěstounské péče. Součástí posouzení je **hodnocení zdravotního stavu** žadatele a **psychologické posouzení**. Žadatel je také povinen absolvovat přípravu k přijetí dítěte do rodiny, kterou rovněž zajišťuje krajský úřad. Ten také vede evidenci dětí vhodných pro NRP. Hejtmán krajského úřadu zřizuje pro účely zprostředkování jako zvláštní orgán kraje **poradní sbor**, který má za úkol doporučit pro určité dítě vedené v evidenci vhodného žadatele. V tomto sboru působí odborníci z oboru pediatrie, psychologie, pedagogiky, zástupci zařízení pro výkon ústavní výchovy a zaměstnanci krajského a obecního úřadu obcí s rozšířenou působností, kteří na úseku OSPOD pracují. Pokud se krajskému úřadu nepodaří do 3 měsíců najít NRP pro vhodné dítě a po dobu 3 let najít vhodné dítě pro žadatele, postoupí kopie jejich spisů na MPSV ČR, které má také svoji databázi žadatelů a vhodných dětí. V tomto případě se jedná o celorepublikovou evidenci. MPSV ČR má rovněž svůj poradní sbor, který zřizuje ministr. Pokud se ani MPSV ČR nepodaří najít pro dítě vhodnou NRP do dalších 3 měsíců, nebo žadateli vhodné dítě do dalších 6 měsíců, postoupí kopie Úřadu pro mezinárodně-právní ochranu dětí v Brně ke zprostředkování NRP do ciziny, nebo vhodné dítě z ciziny.⁸⁶

Podle Bubleové se i po postoupení údajů Úřadu pro mezinárodně-právní ochranu dětí: „*ministerstvo nadále snaží zprostředkovat dítěti osvojení nebo pěstounskou péči*

⁸⁶ BUBLEOVÁ, V. Frantíková, J., Vránová, L. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, s. 16 - 20

*v České republice, neboť zajištění náhradní rodinné péče v zemi původu dítěte má v souladu s Úmluvou o právech dítěte zásadní přednost.*⁸⁷

Zprostředkování náhradní rodinné péče se řídí podle Bubleové základním pravidlem: *„Vždy je dítěti vybírána taková rodina, která je připravena přijmout dítě právě takové, jaké je.*“⁸⁸

Proto výběr rodiny pro konkrétní dítě závisí na míře požadavků a tolerance žadatele, ale i na jeho sociálně-psychologickém posouzení. Pokud dostane žadatel písemné oznámení krajského úřadu, že byl vybrán pro konkrétní dítě jako vhodný pěstoun, má žadatel právo se s ním seznámit a do 30 ti dnů ode dne doručení oznámení podat žádost o svěřeni dítěte do předpěstounské péče. Tato péče trvá nejméně 3 měsíce a teprve po jejím uplynutí soud rozhodne o svěřeni dítěte do rodiny budoucího pěstouna.⁸⁹

3.3 Současné problémy systému náhradní rodinné péče

Systému NRP bylo v naší republice věnováno od roku 1989 hodně pozornosti. Jednalo se zejména o novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí, novelizaci zákona o rodině a dalších zákonů s touto problematikou souvisejících. Neustále se hledal nejlepší model NRP, protože z Úmluvy o právech dítěte vyplývá, že nejdůležitější hlediskem je blaho dítěte. V lednu tohoto roku vstoupila v platnost novela zákona o sociálně-právní ochraně dítěte, novela zákona o výkonu ústavní výchovy a novela zákona o sociální podpoře. Návrh zákona Č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně v širším rozsahu je připraven, ale doposud není přijatý ani schválený. V současné době probíhají připomínková řízení, proto na tuto novelizaci nemohu reagovat. Uvedu tedy, co jsem se dozvěděla z dostupných materiálů, které jsem k této problematice studovala.

⁸⁷ BUBLEOVÁ, V., Frantíková, J., Vránová, L. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, s. 20

⁸⁸ BUBLEOVÁ, V., Frantíková, J., Vránová, L. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, s. 20

⁸⁹ BUBLEOVÁ, V., Frantíková, J., Vránová, L. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, s. 20

Podle tiskové zprávy MPSV ČR zkvalitní novela systém péče o ohrožené děti. Pěstounům se výrazně zvýší odměna pěstouna a vláda bude nově zmocněna dávky zvyšovat s ohledem na inflaci a růst nákladů. Novela také počítá s větším důrazem na prevenci a zavede do systému péče o ohrožené děti **standardy kvality** – každý případ se bude posuzovat individuálně a jednotlivé subjekty budou navzájem úzce spolupracovat. Pěstounská péče bude vykonávána na **profesionálním základě**, podmínky výkonu budou stanoveny rozhodnutím nebo dohodou o výkonu pěstounské péče. Systém příprav a výběru bude sjednocen a pěstounům bude k dispozici **sít' podpůrných a odlehčovacích služeb**.⁹⁰

Podle Sdružení pěstounských rodin novela zákona č. 359/1999 Sb. neřeší:

- problematiku dětí v pěstounské péči po dosažení zletilosti, doprovázení a financování těchto služeb,
- doprovázení a financování těchto služeb pro zájemce o náhradní rodinnou péči po ukončení přípravy do doby přijetí dítěte do rodiny,
- doprovázení a financování současných pěstounských rodin, ve kterých je umístěno více jak tři děti,
- počet dětí v pěstounské péči, kdy po uzavření dohody o výkonu pěstounské péče může mít jeden pěstoun maximálně 3 děti v pěstounské péči,
- hmotné zabezpečení pěstounů ani hmotné zabezpečení dětí v pěstounské péči, děti v ústavní péči mají hmotné zabezpečení větší,
- hmotné zabezpečení dětí vyžadujících mimořádnou péči, jedná se o děti se sníženým intelektem, ale i s různými psychiatrickými poruchami.

Podle Sdružení: „*novela dostatečně nevyužívá potenciál stávajících pěstounských rodin, který by v transformaci mohl sehrát velmi důležitou úlohu.*“⁹¹

Problémy systému náhradní výchovy v ČR podle **sekce pro práva dětí Rady vlády ČR pro lidská práva** vyplývají z těchto hlavních nedostatků:

- 1) **Rozdělní mezi tři resorty ČR** – školství, zdravotnictví a sociálních věcí má za následek časté střídání zařízení pro jednotlivé dítě (třileté dítě vystřídá i čtyři zařízení) a nedostatek podnětů u malých dětí, které žijí se stejně starými dětmi a nemají tak možnost čerpat podněty od starších dětí.

⁹⁰ <http://www.mpsv.cz/> – (cit. 15. 12. 2011)

⁹¹ <http://www.pestouni.cz/pestouni/clanky/cz/41/pripominky/> - (cit. 6. 2. 2012)

- 2) **Nevhodné typy ústavních zařízení** v resortu školství, kde jsou děti zbytečně diagnostikovány a chybí zařízení pro děti se závislostmi a s těžkými poruchami chování.
- 3) **Různá úroveň péče v rámci jednoho typu zařízení** – zde je rozdíl v materiálním vybavení, různé důvody používání tzv. „záchytné izolace“, rozdíl v odborném a lidském přístupu personálu. Děti jsou rovněž rozdělovány do různě četných skupinek na jednoho vychovatele (od osmi do patnácti dětí).
- 4) **Nevhodné financování podle normativu „na hlavu“** – vede k ekonomickému tlaku na maximální počet dětí (nelze se dětem plně individuálně věnovat).
- 5) **Další negativní důsledky ústavní výchovy** – děti mají problémy s integrací do společnosti, nejsou schopné navazovat trvalé a kvalitní mezilidské vztahy. Dosahují nižšího vzdělání, vykazují vysokou míru kriminality, systém odměn a trestů vede u dětí k účelovému chování, zrušení ústavní výchovy trvá řadu měsíců a děti odcházejí v plnoletosti často zcela nepřipravené do života. Děti jsou nezralé a sociálně opožděné. Proto sekce navrhla nutnost zaměřit se na sanaci rodiny, podporu chráněného bydlení a na náhradní rodinnou péči formou přechodné nebo profesionální pěstounské péče.

Podle závěrů sekce by: *„Diagnostické a jiné ústavy měly být určeny pouze pro děti se závažnými poruchami chování, delikvencí a závislostmi na drogách a automatech.“*⁹²

Důležitou roli v systému NRP hraje i **Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“**, kterou vláda schválila v lednu 2012. Jejím hlavním cílem je vytvoření systému, který zajistí důslednou ochranu práv všech dětí v České republice. Hlavní myšlenkou je zajistit dítěti život v původní rodině, a pokud to opravdu není možné, upřednostnit pro dítě individuální péči před péčí ústavní. Strategie si klade za cíl odstranit nedostatky NRP do roku 2018. Národní strategie počítá s úzkou spoluprací vlády, územních samospráv, nestátního neziskového sektoru a občanských iniciativ. Má čtyři hlavní dílčí cíle, kterými jsou: účast dítěte na rozhodovacích procesech, odstranění diskriminace a nerovného přístupu vůči dětem, právo na rodinnou péči a zajištění kvality života pro děti a rodiny. Z tiskové zprávy MPSV ČR vyplývá, že: *„Zkvalitnění systému péče o děti je jednou z priorit“* tohoto ministerstva.⁹³

⁹² <http://www.fod.cz/stranky/klokanek/pece.htm> - (cit. 6. 2. 2012)

⁹³ <http://mpsv.cz/cs/11901> - (cit. 6. 2. 2012)

K náhradní rodinné péči se váže i **Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014**, který v dubnu 2011 schválila vláda. Hlavní cíle tohoto plánu se týkají následujících oblastí:

- podpora osob ohrožených domácím násilím,
- děti ohrožené domácím násilím,
- práce s násilnými osobami,
- vzdělávání a interdisciplinární spolupráce,
- společnost a domácí násilí,
- analýzy a studie a legislativa.

Oblast dětí ohrožených domácím násilím úzce souvisí s náhradní rodinnou péčí, a to: „*pro účely zajištění péče o děti, které nemohou být po přechodnou dobu v péči ani jednoho z rodičů (např. situace, kdy je ohrožená osoba v nemocnici a není v zájmu dětí, aby zůstaly v péči násilného rodiče) nebo v péči jiných osob blízkých dítěti či rodině, je třeba podporovat vznik a udržování volných kapacit pro ne-ústavní péči o děti.*“⁹⁴

Důležitým momentem v pěstounské péči je vznik **Odborového sdružení pěstounů a poručníků**. Toto odborové sdružení bylo v únoru tohoto roku potvrzeno Ministerstvem vnitra a klade si za hlavní cíle prosadit:

- „- *uznání profesionální pěstounské a poručnické péče za regulérní zaměstnání,*
- *zvýšení státního příspěvku na potřeby dítěte na úroveň, která bude reflektovat skutečné náklady a inflaci,*
- *systém odměňování pěstouna a poručníka stejnou částkou za každé dítě,*
- *ekonomickou podporu pěstounů a poručníků výsluhou po skončení činnosti,*
- *zabezpečení pěstounských a poručnických rodin se zdravotně postiženými dětmi pomůckami,*
- *státní finanční spoluúčast na úhradě předepsaných léků pro děti v pěstounské a poručnické péči,*
- *sjednocení podmínek pro výkon pěstounské a poručnické péče v ČR.*“⁹⁵

⁹⁴ <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf/> - (cit. 6. 4. 2012)

⁹⁵ <http://www.pestounskapecejinak.estranky.cz/clanky/ospp.html>. - (cit. 27. 3. 2012)

Mezi závažné důsledky ústavní výchovy, které by měly být uvedeny, patří **psychická deprivace**. To je podle Matouška: „*chybění příležitosti k budování pevné vazby s pečujícím dospělým a blokování příležitosti k rozvoji duševních schopností. Vede k opožděnému vývoji řeči, k retardaci intelektového, emocionálního i morálního vývoje.*“⁹⁶ Negativní vliv má i **hospitalismus**, to je podle Matouška: „*adaptace klienta na dlouhodobý pobyt ve výchovném prostředí, doprovázena oslabováním sociálních dovedností potřebných pro život mimo ústav.*“⁹⁷

Z uvedených materiálů vyplývá, že situace v oblasti systému náhradní rodinné péče je složitá a jen budoucnost ukáže, zda do ní novelizace přinese více dobrého než nevhodného. Záleží na tom, jestli budou současné problémy překonány a blaho a zájem dítěte budou fakticky naplněny.

⁹⁶ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008, s. 43

⁹⁷ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008, s. 71

4. Případové studie

V předcházejících kapitolách jsem popsala systém náhradní rodinné péče a její strukturu v ČR. Zejména jsem se zaměřila na pěstounskou péči, protože cílem mé bakalářské práce je nejen zamyšlení se nad touto oblastí NRP, ale i odhalení jejich kladů a slabých stránek. Proto v této kapitole pomocí kvalitativního výzkumu oslovím čtyři pěstounské rodiny a udělám tak malou sondu do jejich života. Ze svých otázek jsem si zvolila dvě stěžejní, které považuji za důležité při zjišťování mnou stanoveného cíle:

pro dospělého: „**Jaké vidíte nedostatky v současném systému pěstounské péče?**“

pro dítě: „**Je Ti lépe v pěstounské rodině než v ústavní péči a proč?**“

Zvolila jsem si přístup **případové studie**, která se podle Hendla: „*zaměřuje na podrobný popis a rozbor jednoho nebo několika málo případů.*“⁹⁸ Ve výzkumu pomocí případové studie se předpokládá, že prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným případům. Hendl uvádí že: „*na konci studie se zkoumaný případ vřazuje do širších souvislostí. Může se srovnat s jinými případy, provádí se také posouzení validity výsledků.*“⁹⁹ V tomto přístupu jsem použila typ **studium sociálních skupin** – v mém případě jednotlivých pěstounských rodin. Členům těchto rodin, dospělým, ale i dětem, jsem položila pomocí polostrukturovaného rozhovoru několik otázek. Rozhovory jsem vedla pomocí návodu. Hendl uvádí: „*Návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat. Tento návod má zajistit, že se skutečně dostane na všechna pro tazatele zajímavá témata. Pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale dovoluje dotazovanu zároveň uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti.*“¹⁰⁰

⁹⁸ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005, s. 103

⁹⁹ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005, s. 104

¹⁰⁰ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005, s. 174

4.1 Výzkumný vzorek respondentů

Respondenty mého výzkumného šetření byly čtyři pěstounské rodiny. Jedna bydlí v Brně a ostatní pocházejí ze Šumperska a Jesenicka. Všechny rodiny osobně znám, dvě z nich patří mezi mé blízké přátele. Proto se mnou rodiny i jejich děti dobře spolupracovaly. Připravila jsem si otázky pro pěstounské rodiče a rovněž pro děti, které jsou v pěstounské péči těchto rodin. Všechny děti, se kterými jsem vedla rozhovor, jsou starší 13 ti let. Jejich věkové hranici jsem přizpůsobila typy otázek. Rozhovory jsem pořídila v měsíci únoru a březnu v bydlišti jednotlivých rodin. Odpovědi jsem si zaznamenávala do připraveného sešitu a každý trval asi dvě hodiny s dospělými respondenty a půl hodiny s jedním dítětem.

Otázky, které jsem si připravila pro dospělé respondenty:

1. Proč jste se rozhodli pro pěstounskou péči?
2. Jak na vás působil proces získávání dítěte do pěstounské péče?
3. Jakou máte zkušenost s přístupem a pomocí sociálních pracovníků?
4. Jaké vidíte nedostatky v současném systému pěstounské péče?
5. Jaký je váš názor na novelizaci zákonů souvisejících s NRP?
6. Jak hodnotíte po letech, kterým se věnujete pěstounské péči, její význam?

Otázky, které jsem si připravila pro dětské respondenty:

1. Je Ti lépe v pěstounské rodině než v ústavní péči a proč?
2. Čeho si nejvíce vážíš na svých pěstounských rodičích?
3. Jakou máš představu o své budoucnosti?

4.2 Případové studie

Jednotlivé rodiny jsem si označila jako: rodina č. 1, rodina č. 2, rodina č. 3, rodina č. 4. Označila jsem si i jednotlivé děti z těchto rodin: dítě z rodiny č. 1, děti z rodiny č. 2, děti z rodiny č. 3, dítě z rodiny č. 4. Pokud odpovídalo více dětí z jedné rodiny, označila jsem je takto: první, druhé a třetí dítě z rodiny jako: dívka, chlapec č. 1–3.

Rodina č. 1

Charakteristika rodiny:

Jedná se o manželský pár z Brna. Manželé spolu žijí 32 let ve šťastném a spokojeném manželství. Mají čtyři vlastní děti již dospělé a do pěstounské péče si vzali postupně dva chlapce, sourozence. V současné době žije v této rodině jen jeden z chlapců. Ten navštěvuje speciální školu pro tělesně postižené v Brně. V letošním roce mu bude 18 let a náhradní rodiče mu vyřizují invalidní důchod. Do budoucna počítají s trvalou péčí o chlapce i v jeho dospělosti. Náhradní rodiče rovněž považují za vhodné, vzhledem k mentálnímu handicapu dítěte, omezit chlapci právní způsobilost. Druhému chlapci, jeho bratrovi, náhradní rodiče museli z vážných výchovných důvodů zrušit pěstounskou péči. Chlapci je 15 let a je opět umístěn v ústavní péči. V rodině jsou ve společné domácnosti s manželi, jejich dvě dospělé děti ve věku 23 let a 25 let, přispívají na domácnost a syn, kterému je 20 let a studuje na VŠ. Nejstaršímu synovi je 30 let a bydlí ve své vlastní domácnosti.

Manželé z této pěstounské rodiny přizpůsobili své životy výchově všech svých dětí. Nikdy nedělali rozdíly mezi dětmi a vrácení chlapce do ústavní výchovy pro ně znamenalo těžké rozhodnutí. Angažují se ve Sdružení pěstounských rodin v Brně a pomáhají v nadaci Rozum a cit.

Analýza rozhovoru:

Manželé chtěli mít velkou rodinu a zároveň pomoci dítěti z DD. Po domluvě s vlastními dětmi, kterým v té době bylo 15 let a 5 let, se rozhodli pro pěstounskou péči. Všichni byli přesvědčeni, že je jejich rozhodnutí správné a to se jim potvrdilo i po letech. Nejprve se rozhodli vzít do pěstounské péče jedno dítě. Po dvou letech si vzali do pěstounské péče bratra chlapce.

Proces získávání dítěte do pěstounské péče byl u každého z chlapců jiný. První dítě získali do pěstounské péče pomocí vlastní iniciativy a sociální pracovnice. U druhého chlapce byla situace složitější. Nejprve chlapce do pěstounské péče získat nemohli, protože ze strany DD nebyl zájem. Později se manželé dozvěděli, že se jednalo o problém tzv. normativu „na hlavu“. Teprve po změně DD měl chlapec takový

posudek, že mohl být přidělen do pěstounské péče rodiny. Školení budoucích pěstounů v této době ještě neprobíhala. Ostatní náležitosti, jako psychologická vyšetření a průzkum v rodině samotné, probíhaly jako doposud.

S prací sociálních pracovníků byli spokojeni a uvítali, když mohli po dvou letech vzít do pěstounské péče i bratra prvního chlapce. Problém nastal až v pubertálním věku druhého dítěte, kterého museli přes četné výchovné problémy vrátit do ústavní péče. V té době se změnila osoba jejich sociálních pracovníků. S manželi jsme se shodli na konstatování, že v každém jednání záleží na kvalitě zúčastněných osob a také na konkrétní situaci na příslušném sociálním odboru.

Nedostatky v současném systému pěstounské péče vidí oba manželé v nedostatečné legislativě a ve zdlouhavých soudních rozhodnutích. Jedno jim svěřené dítě má soudně stanovenou pěstounskou péči a druhé dítě mělo soudem stanovenou poručnickou péči, i když se jednalo o sourozence.

Novelizace zákonů souvisejících s NRP řeší podle manželů podstatné nedostatky a sjednocuje celý systém pěstounské péče. Ze svého pohledu vidí manželé problém v potřebném počtu pěstounů. Sami uvádějí, že podle statistiky Sdružení pěstounských rodin v Brně v roce 2010 přibylo 8 pěstounů, z toho jen 2 rodiny byly nové, zbylých 6 pěstounských rodin vzniklo z příbuzenského vztahu k dětem. Po ekonomické stránce vidí v novele zlepšení a zejména kladně kvitují, že se bude pěstounská péče započítávat do důchodového výpočtu. Mají však obavy, jak bude novelizace probíhat v praxi.

I když pro manželé přinesla pěstounská péče problémy, vzhledem k postižení dětí, jsou rádi, že si oba chlapce z DD vzali. Tělesně i duševně znevýhodněný chlapec by neměl rodinu a bez jejich snahy a péče by se jen těžko dostal na nynější motorickou i psychickou úroveň. Druhý chlapec sice v důsledku svého patologického chování skončil v ústavním zařízení, ale měl alespoň možnost poznat milující a funkční rodinu. Manželé doufají, že mu tato zkušenost pomůže v dospělosti najít správnou cestu v životě.

Dítě z rodiny č. 1

Charakteristika chlapce:

Rozhovor s dítětem probíhal s přihlédnutím k jeho psychické úrovni. Rodiče byli rozhovoru přítomni a při kladení otázek i nápomocni. Na chlapci bylo patrné, že otázky jsou pro něj zajímavé a rád se rozhovoru zúčastnil. Snad si připadal i důležitě. Přesto, že bude mít chlapec v letošním roce 18 let, má intelekt podle psychologického vyšetření pod spodní hranicí jeho věkové skupiny, a v některých oblastech nedosahuje ani schopnosti dítěte starého 10 ti let. Proto byl rozhovor s ním složitý a na otázky odpovídal stroze. Bylo na něm patrné, že vyvinul velké úsilí, aby otázky pochopil.

Analýza rozhovoru chlapce:

Chlapec odpověděl, že je raději v rodině, protože zde má bratry, sestru, dědečky, strýčky, bratrance a sestřenice. Bylo na něm patrné, že je rád součástí velké rodiny.

Chlapec uvedl, že rodiče nedělají rozdíly mezi dětmi a že jsou jeho rodiče. Z této odpovědi a chování je patrné, že rodiče jsou pro něj nejdůležitějšími lidmi, kterým věří a má je rád.

O své budoucnosti má chlapec představu takovou, že se chce vyučit, pracovat a žít se svojí rodinou. Je evidentní, že samostatný život si vzhledem ke svému handicapu ani představit nemůže.

Rodina č. 2

Charakteristika rodiny:

Jedná se o rodinu ze Šumperska. Ta se skládá z matky samoživitelky středního věku, která má čtyři vlastní děti a v pěstounské péči má dvě dívky ve věku 14 ti let a 16 ti let. Další dvě děti, které byly v té to rodině v pěstounské péči, jsou již dospělé. Dívka ve věku 21 ti let bydlí se svým přítelem ve vlastní domácnosti. Chlapec ve věku 18 ti let, které dovršil v září minulého roku, byl pro svoje závažné patologické chování zbaven ve 13 ti letech pěstounské péče. Rodina s ním i nadále udržovala styky a chlapec v rodině trávil prázdniny a některé víkendy. Ze strany rodiny i sociální pracovnice byla

snaha chlapce umístit v „Domě na půl cesty“. Zpočátku chlapec s návrhem souhlasil. Když byl ale nesmyslně umístěn výchovným ústavem jeden měsíc před svými 18ými narozeninami do diagnostického ústavu v Ostravě, přihlásila se k němu jeho vlastní rodina. Po několika návštěvách u této rodiny se chlapec rozhodl do ní vrátit a po dovršení plnoletosti tak učinil. Svoji pěstounskou rodinu nedávno navštívil a byl se všemi rád.

Vlastní děti matky jsou již dospělé a žijí ve svých domácnostech. Jedna z dcer má tři děti. Celá rodina drží pohromadě. Matka nikdy nedělala rozdíly mezi dětmi a tak se všichni navštěvují a pomáhají si. Pokud byly v rodině problémy, vždy je řešila rodina společně, pochopitelně s přihlédnutím na věk dětí. Matka je pěstounkou 15 let a děti ji přijaly za vlastní.

Analýza rozhovoru:

Matka se pro pěstounskou péči rozhodla proto, že cítila potřebu uplatnění v životě a chtěla být někomu prospěšná, nejen své vlastní rodině. Vlastní děti už pomalu odrůstaly, a proto přijala do pěstounské péče postupně čtyři děti. Jednoho chlapce a tři dívky. Děti přicházely do rodiny ve věku 3 roky, 4 roky, 4 roky a 7 let. Dvě nejmladší jsou v rodině dosud..

Proces získávání dítěte do pěstounské péče je podle matky během na dlouhou trať. Absolvovala všechna školení, psychotesty a pak nastalo období čekání. První dítě přišlo do rodiny až po roce, a proto si další tři děti našla raději sama. Objížděla dětské domovy po celé České republice a během tohoto procesu poznala, že dětí v dětských domovech je hodně, ale vhodných pro pěstounskou péči málo. Rozhodující vliv také měli kompetentní pracovníci těchto zařízení. Nakonec slevila ze svých požadavků a přijala do pěstounské péče dvě děti romského původu.

S prací sociálních pracovníků byla a je spokojená. Sama uvádí, že měla vždy štěstí na obětavé, vstřícné a chápající ženy, které jí byly nápomocny při všech jednáních vyplývajících z pěstounské péče. Řešila s nimi problémy, které vyvolaly původní rodiče dětí a byly jí rovněž nápomocny při složitém řešení životní situace chlapce s patologickým chováním. Bohužel se sama přesvědčila, že ani veškerá snaha sociální

pracovnice nemůže ovlivnit přístup zaměstnanců některých výchovných ústavních zařízení, kde byl chlapec dočasně umístěn.

V současném systému pěstounské péče vidí matka nedostatky v informacích. Bydlí ve větší vesnici, která je od krajského města vzdálena 70 km. Domnívá se, že krajský úřad nemá zájem starat se o pěstouny „na kraji světa“, a proto musí o potřebnou pomoc žádat a jezdit hodně daleko. Konstatuje ale, že je situace v současné době o něco lepší, protože se začal při úředním styku používat více internet. Další nedostatek vidí v přidělování dětí do pěstounské péče. Sama si v roce 2010 požádala o přidělení dalšího dítěte. I když je zkušenou pěstounkou, absolvovala celý proces znovu a dosud na dítě čeká. Chtěla by si vzít do rodiny dívku ve věku od 11 ti let výše, aby měla nejmladší dcera k sobě vrstevnici a kamarádku. Vzhledem k tomu, že se v médiích uvádí, že 11 000 dětí žije v ústavní výchově, je matce poněkud podivné, že doposud žádné dítě do pěstounské péče nedostala.

Novelizace zákonů souvisejících s náhradní rodinnou péčí je pro matku nepřehledná. Není jí jasné, jak bude probíhat v praxi a nic konkrétního se nedozvěděla ani od sociální pracovnice. Sama neví, jak bude řešit svoji situaci. V loňském roce si požádala o předčasný důchod, a pokud bude pěstounská péče zprofesionalizovaná neví, jak se její situace vyřeší.

Pěstounská péče má podle matky velký význam pro děti, které nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině. Kojenecké ústavy a dětské domovy nemohou poskytnout dětem citové zázemí a připravit je pro normální budoucí život. Sama zažila, jak děti, které si dovezla z ústavní péče, byly sociálně a emočně frustrované. Musela se jim hodně věnovat, aby dohnavly znalosti a dovednosti, které by odpovídaly jejich věku. Dnes jsou z některých dětí vyzrálé osobnosti, které žijí samostatný a plnohodnotný život. I vlastní děti, dnes dospělé, mě potvrdily, že na ně měla pěstounská péče pozitivní vliv. Uvědomily si, že mít rodinu, moderní oblečení a vybavení není samozřejmostí. Pochopily, že mnohem větší cenu má mít se s kým podělit o své zkušenosti a zážitky, podat pomocnou ruku a být někomu druhému prospěšným. Myslí si, že rodina se více semkla a přijaté sourozence považují za vlastní. Matka se domnívá, že její péče zanechala pozitivní vliv i na chlapci, který se nakonec vrátil do své vlastní romské rodiny. Doufá, že její pozitivní vklad chlapec ještě zúročí.

Děti z rodiny č. 2

Jedná se o dívky v pěstounské péči ve věku 14 ti let a 16 ti let. Matka s rozhovorem souhlasila, ale přítomna u něj nebyla. S každou dívkou jsem se bavila samostatně. O obě dívky projevili zájem původní rodiče. Ti ale neskýtali záruku trvalé a vyhovující péče. Dívky se s některými svými původními rodiči setkaly, preferují ale svoji pěstounskou rodinu.

Charakteristika dívky č. 1:

Dívka má 14 let a byla přijata do rodiny, když měla 4 roky. Z psychologického posudku z DD vyplynulo, že má těžkou ústavní deprivaci, je uzavřená a hodně zamlklá. Matka uvádí, že má dodnes problémy s hledáním přátel, stále je nedůvěřivá ke svému okolí a hodně času tráví o samotě. Má zálibu v kreslení, a zajímají ji i přírodní vědy. Dívka je hodná a pracovitá. Podle matky není moc samostatná. Když přišla do rodiny, dlouho se u ní projevoval syndrom odstrčeného dítěte. Neustále nosila s sebou deku a při spaní se kolíbala ze strany na stranu.

Analýza rozhovoru dívky č. 1:

Dívka je raději v pěstounské péči, protože ji zde mají rádi. V rodině má podle vlastních slov lidičky, na kterých jí záleží, a když má problémy, vždy se může na ně obrátit pro radu a oporu. V dětském domově měla pocit, že nikoho nezajímá.

Dívka uvedla, že si váží péče a pomoci, kterou jí maminka poskytuje. Když se cítí nejhůře a je podle svého mínění v „krizi“, vždy jí podá pomocnou ruku a pomůže jí vyznat se v dané situaci.

O své budoucnosti dívka ještě jasnou představu nemá, snad se bude věnovat malování, které ji baví. Přesně ale ví, že do její budoucnosti bude i nadále patřit její rodina, kterou přijala za vlastní.

Charakteristika dívky č. 2:

Dívka má 16 let a v rodině je od svých 4 let. Je hyperaktivní, společenská a kamarádská. V současné době jsou problémy s její pubertou, ale ve své podstatě je pracovitá, ochotná a pravdomluvná.

Analýza rozhovoru dívky č. 2:

Dívka uvedla, že je samozřejmě raději v pěstounské rodině, protože v ní má vše, co v dětském domově neměla. Tedy rodinu, kterou má ráda a které by se nechtěla vzdát.

Nejvíce si váží mámy, protože se jí ujala a dělá vše proto, aby byla dívka spokojená.

Dívka chce ukončit školu, aby si našla dobrou práci, která by jí vyhovovala. Pak by chtěla mít vlastní rodinu a skvělého manžela. V současnosti je nejvíce šťastná ve své rodině, kde se mají všichni rádi. Dívka rodinu přijala za vlastní a všem přeje jen to nejlepší, hlavně aby byli v budoucnu zdraví.

Rodina č. 3

Charakteristika rodiny:

Tuto rodinu tvoří matka samoživitelka středního věku, která se pěstounskou péčí zabývá už 18 let a pochází z Jesenicka. V současné době má v pěstounské péči 6 dětí. A to dvě dívky ve věku 13 ti let, 16 ti let a 4 chlapce ve věku 14 ti let, 15 ti let, 15 ti let a 20 ti let. V květnu tohoto roku proběhne soudní jednání, kde jí má být přidělen do pěstounské péče chlapec, který bude mít tento rok 15 let a zatím do rodiny přijíždí na víkendy, svátky a o prázdninách. Matka měla v poručnictví chlapce se závažnými poruchami chování, kterému byl diagnostikován nejnižší stupeň mentální retardace. Tento chlapec byl velmi agresivní, proto mu bylo poručnictví zrušeno. Do rodiny však jezdí na prázdniny a některé víkendy. Letos mu bude 19 let a matka řeší, co s ním bude dál. Je přesvědčená, že chlapec není schopen samostatného života, proto podniká všechny kroky, aby byl zhodnocen jeho duševní stav a bylo tak rozhodnuto o chlapcově budoucnosti. Matka má jednoho vlastního syna, kterému je 30 let, který s ní žije ve

společné domácnosti. Pomáhá jí s rodinným domem, společně ho opravují a žije v něm celá početná rodina. Matka si děti do pěstounské péče brala postupně. U jednoho z dětí si vzala do rodiny jeho sourozence. Dva chlapce si vzala na popud chlapce vráceného do DD. Jako pátý přišel do její rodiny chlapec z místa bydliště, kterého zanedbávala vlastní matka. Té byl chlapec odebrán do ústavní péče, avšak na prázdniny si jej brávala domů, kde se o něj nestarala. Matka si chlapce vzala do pěstounské péče v jeho 14 ti letech. Podnět daly z velké části její děti, které chlapce znaly. Jedna z dcer je těžce tělesně i mentálně postižená. Má vrozenou oční vadu, poruchu hypofýzy, cukrovku a problémy s nadváhou. Matka ji dvakrát týdně vozí na dvě hodiny do rehabilitační třídy.

Dalo by se říci, že péči o děti obětovala svůj soukromý život, ale ona to tak nevidí. Je ve své rodině šťastná, stejně jako její děti. Těší ji jejich úspěchy, přimkne se k rodině a snaha vyhrát nad svými handicap. Péče o děti se stala smyslem jejího života. Děti ji mají velmi rádi, i když některé přišly do rodiny ve vyšším věku, všechny ji považují za vlastní. Starší děti se rozhodly přijmout příjmení pěstounské matky. Chtějí tak oficiálně vyjádřit svoji sounáležitost s rodinou.

Analýza rozhovoru:

Matka se pro pěstounskou péči rozhodla ve svém druhém manželství, když zjistila, že ani po opakovaném léčení nemůže otěhotnět. Proto se s manželem rozhodli pro adopci, když ale zjistili, že by čekali i 6 let, rozhodli se pro pěstounství.

Proces získávání dítěte je podle matky velmi zdlouhavý. Ze své vlastní zkušenosti uvádí, že od první návštěvy až po rozhodnutí soudu uplynulo často 6 až 11 měsíců. Tato doba je velmi dlouhá nejen pro rodinu, protože je narušen její časový harmonogram (odvozy dítěte do DD), ale i pro dítě, které se v rodině adaptuje a nechce odjíždět nazpět do DD.

S prací sociálních pracovníků je matka velmi spokojená. Za svoji dlouhou pěstounskou praxi jich poznala několik a všechny jí byly v jejím snažení nápomocny. Vyšly jí vstříc i při náročném a bolestném jednání o ukončení poručnictví jednoho z chlapců. Pokud matka potřebuje jakoukoliv radu, může se na ně obrátit.

Jedním z problémů v současném systému pěstounské péče je podle matky dlouhá doba strávená dítětem v rodině před rozhodnutím soudu. Dítě se po prožité době v rodině o víkendech a o prázdninách vrací do DD, kde mu už není dobře. Matka zase naopak nemůže být důsledná ve své výchově. Nezkontroluje, jak dítě pokračuje v učení, zda přestalo kouřit, nebo provádět další „hříšky“, které mu zakazuje. V ústavní výchově není výchova zaměřena na jednotlivce, ani to v této instituci z důvodů četnosti dětí a personálu není možné. Proto je dítě jakoby bezprizorní a tato etapa jeho života pro něj není rozhodně jednoduchá.

Matka uvádí, že se novelizací moc nezabývá, protože při svých dětech má hodně práce. Z toho, co se dozvěděla uvádí, že praxe je často na míle vzdálená realitě. Zavzpomínala na své začátky a myslí si, že ani armáda „profi-pěstounů“ nebude dostatečně připravena. Uvádí, že pěstouni jsou vlastně „skoro psychologové“. Některé děti v minulosti zažily hrůzné prožitky, se kterými si neví rady, a ani pěstouni o nich nejsou informováni. Řeší tak problémy s hyperaktivním dítětem, ono ale mohlo být v minulosti zneužíváno. Proto je podle matky důležité, aby pěstouni znali celou anamnézu dítěte a byli tak připraveni na všechny případy, které mohou nastat.

Matka nečeká žádnou vděčnost, a má radost když vidí vyrůstat ze svých dětí samostatné osobnosti. Je ráda, že si pěstounskou péči zvolila a dokud ji síly neopustí a zdraví bude sloužit, chtěla by si vzít do péče ještě dvě starší děti ve věku 11 ti let až 14 let. Všem svým dětem se matka věnuje s maximálním úsilím a péčí. Věří, že její vklad pomůže dětem najít správnou cestu v budoucím životě.

Děti z rodiny č. 3

Rozhovor z této rodiny mě poskytly tři děti. Jedna dívka 16 ti letá a dva chlapci 18 ti letý a 15 ti letý. Matka s rozhovorem souhlasila, přítomna u něj nebyla. Rozhovor jsem vedla s každým dítětem samostatně.

Charakteristika dívky č. 1:

Dívka byla do rodiny přijata ve 14 ti měsících. Je romské národnosti, má poruchy pozornosti a poruchy učení – dysgrafie, dyskalkulie. Od svého dětství je

hyperaktivní a snaží se být neustále středem pozornosti. Má 16 let a učí se obor kuchař - číšník. Je společenská a kamarádká. Šest let hraje na kytaru a hezky zpívá.

Analýza rozhovoru dívky č. 1:

Dívka uvádí, že naštěstí nemá zkušenost s ústavní výchovou. Je ve své rodině ráda a nechtěla by o ni v žádném případě přijít.

Na své mamince si nejvíce váží trpělivosti, kterou se všemi má. Dívka ještě jednou uvedla, že je moc ráda členem této rodiny a že jí na mamince i rodině moc záleží.

Svoji budoucnost vidí v tom, že ji prožije lépe, než její vlastní rodiče. Bylo na ní patrné, že chce mít svoji budoucnost zajištěnou. Její hlavní priority jsou práce a vlastní dům. Do budoucna počítá s tím, že její současná rodina bude součástí jejího života.

Charakteristika chlapce č. 2:

Chlapec je bratrem dívky č. 1. Do rodiny přišel, když mu bylo 7 let. Od svého příchodu do rodiny byl zlostný a agresivní. Tento chlapec je postižený nejnižším stupněm mentální retardace, a protože jeho agresivní chování nešlo zvládnout, byl zbaven v 17 ti letech poručnické péče a umístěn do DD. Ústavní výchova mu byla prodloužena do 19 ti let. Je mu 18 let a rodinu stále navštěvuje na některé víkendy, svátky a o prázdninách. Pořád s ní cítí sounáležitost a má všechny její členy rád. Matka ve spolupráci se sociální pracovníci podnikají kroky, aby byla vyřešena budoucnost chlapce v jeho prospěch.

Analýza rozhovoru chlapce č. 2:

Chlapec uvádí, že je moc rád členem rodiny, je mu v ní mnohem lépe, než v ústavní výchově, protože zde má lidi, kteří ho mají rádi i s jeho chybami. Připomněl, že v rodině už nebydlí, ale snaží se, aby v ní mohl znovu žít. Je si vědom svého chování, a proto se ze všech svých sil snaží být lepším.

Na své mamince si nejvíce cení toho, že se o něj starala i přesto všechno co jí provedl, a že mu pořád dává šanci a věří mu, že se polepší.

Svoji budoucnost vidí chlapec pevně spojenou se svojí rodinou.

Charakteristika chlapce č. 3:

Chlapec má 15 let a do rodiny jezdí od srpna 2011. V květnu tohoto roku má být soudně rozhodnuto o jeho přidělení do pěstounské péče matky. Tohoto chlapce doporučila matce do pěstounské péče její sociální pracovnice. Chlapec žil od svých dvou let jen s otcem, který se o něj neuměl a nechtěl starat. Proto byl chlapec umístěn do DD. Chlapec je podle matky citlivý, kamarádský, ale má studijní problémy ve škole.

Analýza rozhovoru chlapce č. 3

Chlapec považuje budoucí pěstounskou rodinu za nejlepší věc, která jej v životě potkala. Do ústavní výchovy jen velmi nerad odjíždí a počítá dny, kdy bude moci v rodině zůstat natrvalo.

Svoji budoucí matku vidí jako velmi hodnou, je podle něj neuvěřitelné, co všechno dokáže. Za osm měsíců, co do rodiny dojíždí, získal k matce i k ostatním dětem citový vztah, má je všechny rád. Bylo na něm vidět, že je z odjezdu do DD smutný.

Chlapec uvedl, že svoji budoucnost vidí spojenou s touto rodinou. Těší se, až bude soudně rozhodnuto a on do ní bude patřit natrvalo.

Rodina č. 4

Charakteristika rodiny:

Tato rodina pochází ze Šumperska a tvoří jí matka samoživitelka středního věku, její 2 vlastní děti, syn a dcera, a 4 děti v pěstounské péči, tři chlapci a jedna dívka. Matka se pěstounskou péčí zabývá 26 let. Vlastní syn má 28 let a bydlí sám. Dcera má 22 let, studuje vysokou školu a bydlí ve společné domácnosti s matkou. Jeden z chlapců v pěstounské péči má 27 let a bydlí ve vlastním bytě. Dalšími dětmi v pěstounské péči jsou dva chlapci, sourozenci ve věku 17 ti let a 19 ti let. Tito chlapci se učí v učebních oborech zedník a pečovatel. Nejmladším dítětem v rodině je dívka ve věku 11 ti let, kterou si matka vzala v 10 ti měsících z kojeneckého ústavu. Mezi svými dětmi nedělá

matka žádné rozdíly a všechny ji přijaly za vlastní. Rodina žije pospolitým a šťastným životem. Matka se angažuje v organizacích, které se zabývají pěstounskou péčí FOD a Rozum a Cit. V letních měsících pomáhá jako vedoucí na dětském táboře, kam bere i své děti. Snad proto, že neměla svůj osobní život lehký, dvakrát ovdověla, stala se péče o děti smyslem jejího života. Posledních 10 let se na pěstounské péči spolu s matkou podílí i její přítel, kterého mají děti rádi.

Analýza rozhovoru:

Matka uvádí, že se k pěstounské péči dostala kvůli své sestře. Ta odložila svého ročního syna do DD. Když to zjistila, vzala si chlapce do rodiny, a jak sama uvádí: „tím všechno začalo“. Chlapce vychovávala společně se svými dětmi. Další dítě do pěstounské péče si vzala až v druhém manželství. Nemohli mít s manželem vlastní děti, a proto si vzali postupně dva chlapce, sourozence ve věku 2 roky a 4 roky. Posledním dítětem je dívka, kterou si vzala z kojeneckého ústavu a v současné době má 11 let.

S procesem získávání dítěte do pěstounské péče je spokojená. I když si brala děti postupně, u každého z nich byl proces rychlý a bez komplikací. Sama ovšem uvádí, že dnes by už tímto procesem procházet nechtěla.

S prací sociálních pracovníků je matka spokojená. Má s nimi jen dobré zkušenosti, vždy se snažily se vším pomoci a poradily i s vyřešením nastalých potíží, které se někdy vyskytly.

Jako nedostatky v současném systému pěstounské péče uvádí zejména nedostatek informací a neadekvátní pomoc profesionálů, hlavně psychologů, psychiatrů a odborných pediatrů. Má špatnou zkušenost s prací těchto odborníků, když řešila výchovné problémy se dvěma chlapci. U chlapců se v pubertálním věku objevilo patologické chování, které vyústilo až v krádeže v pěstounské rodině. Matka se snažila řešit nastalé situace ve spolupráci s odborníky. Jejich pomoc však spočívala v podávání zklidňujících léků a zvyšováním jejich dávek. Proto si musela poradit sama. Jeden z chlapců své „démony“ s její pomocí zkontroloval a již žije samostatně. Druhý chlapec v tomto roce končí učební obor a matka doufá, že se konečně zklidní a umoudří.

Matka se zúčastnila školení pěstounů v krajském městě, které bylo zaměřeno na novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Zde byla informována o chystaných změnách v pěstounské péči a uvádí, že s některými nesouhlasí. Jedná se zejména o zamýšlené podporování biologické rodiny. Není jí jasné, jak by se mělo v praxi naplňovat. Nemyslí si, že časté návštěvy biologických rodičů a jejich zasahování do výchovy dítěte jsou vhodné. Také nemožnost změny příjmení dítěte není podle matky šťastnou volbou. Vždyť dítě se do pěstounské péče dostalo z nějakého závažného důvodu a je šťastné, že našlo novou rodinu a má její jméno. Myslí si, že ke každému dítěti se musí přistupovat individuálně a doufá, že novelizace přinese pro děti jen to dobré.

Matka svého rozhodnutí věnovat se pěstounské péči v žádném případě nelituje, i když si s problematickými dětmi zažila hodně starostí. Je šťastná když vidí, jak se nejstarší chlapec osamostatnil, a ostatní děti jsou spokojené. Je ráda, že má velkou rodinu, která drží pospolu. Její biologické děti přijaly své sourozence za vlastní. Matka se rozhodla, že vzhledem ke svému věku si už žádné další dítě brát nebude. Bude ráda, když vychová stávající děti a doufá, že najdou své uplatnění v samostatném životě.

Dítě z rodiny č. 4

Rozhovor z rodiny mi poskytl chlapec, kterému je 19 let. Matka s rozhovorem souhlasila, přítomna u něj nebyla.

Charakteristika chlapce:

Chlapec přišel do rodiny, když mu byly 2 roky a trpěl fatálním alkoholovým syndromem. V důsledku tohoto onemocnění byl celkově opožděný. Po dvou letech přibyl do rodiny i jeho bratr, který byl stejně znevýhodněný. Matka se proto chlapci musela maximálně věnovat. V pubertálním věku začal chlapec mít problémy s chováním, které musela matka řešit se sociální pracovníci a s pomocí profesionálů. V současné době je mu 19 let a třetím rokem se učí na zedníka. Matka doufá, že se chlapec vyučí.

Analýza rozhovoru chlapce:

Chlapec uvedl, že je raději v pěstounské rodině. V ústavní výchově byl jen dva roky a sám řekl, že si z té doby nic nepamatuje.

Na svých pěstounských rodičích si nejvíce váží, že si je s bratrem vzali za vlastní. Je moc rád, že mají s bratrem rodinu, která je vychovává a stará se o ně. Chlapec uvádí, že by jim to někdy chtěl vše vrátit.

Chlapec chce ukončit učební obor zedník a dál si přeje udělat další výuční list na tesaře. Má plány si v budoucnu postavit dům, kde by bydlel s manželkou a svými dětmi. Dál se chce se svojí rodinou stýkat a být i v budoucnu její součástí.

4.3 Analýza případových studií

Dospělých respondentů:

I když má každá rodina svůj primární důvod, proč si zvolila pěstounskou péči, všechny spojuje potřeba pomoci opuštěným dětem z DD. Dvě rodiny se pro pěstounskou péči rozhodly, protože nemohly mít v novém partnerském svazku vlastní děti. Další matka si vzala do pěstounské péče dítě své sestry. Všechny rodiny si po prvním dítěti vzaly další děti, některé i sourozence předešlých dětí. Jedna matka si chce vzít ještě dvě děti a další matka na nové dítě čeká již třetím rokem.

Všechny rodiny se shodly, že proces získávání dítěte do pěstounské péče je zdlouhavý. Uvedly to rodiny, které o dítě žádaly v dřívějších letech, stejně tak ty, které žádaly o dítě v současné době. Podle rodin záleží zejména na přístupu zúčastněných osob a velkou roli rovněž hrají nastavená pravidla a předpisy.

S přístupem a pomocí sociálních pracovníků jsou spokojeny všechny rodiny. Uvádějí, že jim sociální pracovnice vždy poradily a pomohly i ve složitějších případech, například při zrušení pěstounské péče. Výhrady mají dvě rodiny vůči práci zaměstnanců některých výchovných ústavních zařízení, jejichž jednání nemohla ovlivnit ani sociální pracovnice.

Rodiny shodně uvádí, že je novelizace zákonů souvisejících s NRP zdlouhavá a mají obavy s její realizace v praxi. Domnívají se ovšem, že řeší podstatné nedostatky

náhradní rodinné péče a sjednocuje celý její systém. Každá rodina se o ní dozvěděla jiným způsobem. Někdo se o tuto problematiku zajímal, jiný čeká, jaký bude mít dopad pro jeho rodinu. Někteří se o novelizaci dozvěděli na školení pěstounů organizovaných příslušným krajským úřadem, jiní ve svém občanském sdružení. Jedna matka nesouhlasí s podporováním biologické rodiny, další má pochybnosti o potřebném počtu profesionálních pěstounů. Jedna rodina kladně kvituje započítávání práce profesionálních pěstounů do důchodového výpočtu, neví ovšem, jak vše bude probíhat v praxi. Všichni se ovšem shodli na tom, že je důležité připravit novelizaci tak, aby všem zúčastněným přinesla jen prospěch. A to hlavně dětem, do jejichž života zasáhne nejvíce. Pěstouni se shodují na tom, že kojenecké ústavy a DD nemohou dětem poskytnout citové zázemí a připravit je pro budoucí život.

Rodiny uvádí, že svého rozhodnutí nikdy nelitovaly i přesto, že všechny řešily případy patologického chování dětí. Toto chování dětí vedlo u tří rodin ke zrušení pěstounské nebo poručenské péče. Dvě z těchto dětí zůstaly s pěstounskou rodinou nadále v kontaktu a to i přesto, že jeden chlapec se v dospělosti vrátil do problematické vlastní rodiny. Všechny rodiny jsou rády, že z jejich dětí vyrostly samostatné osobnosti a doufají, že je připravily pro budoucí život. Některé děti se již osamostatnily a dělají svým rodičům radost. Z pěstounských rodin se tak staly běžné rodiny, snad jen zkušenější a více chápající, protože minulost dětí se stala jejich součástí.

Na moji stěžejní otázku mi odpověděly rodiny téměř shodně a to, že je zdoluhavý proces soudních rozhodnutí, než dítě přijde do pěstounské rodiny. Jedna rodina uvádí 6 až 11 měsíců, další čekala na dítě minimálně 1 rok. Jedna rodina vidí nedostatek systému v přidělování dětí do pěstounské péče, protože již třetím rokem čeká na další dítě. Rodina vzdálenější od krajského města uvádí, že jí chybí dostatek informací a další dvě rodiny vidí velký nedostatek v neadekvátnosti pomoci profesionálních pracovníků. Všechny se ovšem shodují, že v každém případě záleží na kvalitě profesionálních pracovníků. Tři rodiny narážejí ve svém životě na řešení budoucnosti dospělých dětí, které jsou znevýhodněné. Doufají, že tento problém bude řešit novelizace, protože jinak se budou muset postarat bez pomoci státu. Všechny rodiny obětují dětem veškerý svůj čas i finance. Přijaly děti za vlastní a tak považují za svoji povinnost zajistit je i v budoucnosti. To je ovšem velmi těžké u dětí s tělesným a duševním handicapem, protože péče o ně je fyzicky a psychicky náročná. Nemalou

úlohu zde hrají i finance. Pěstouni proto doufají, že novelizace přinese i změnu financování těchto dětí, protože s dotací státu na handicapované dítě v ústavní péči se jejich příspěvky na úhradu potřeb takového dítěte v pěstounské péči nemohou vůbec rovnat.

Dětských respondentů:

Dotazovala jsem se celkem sedmi dětí ve věku 14 ti let až 19 ti let a chtěla jsem zjistit jejich názor na pěstounskou péči. Jedno z dětí v ústavní výchově nebylo vůbec a druhé jen v batolecím věku, proto si nic nepamatuje. Všechny děti svorně uvádí, že jsou šťastné v pěstounské rodině, kterou přijaly za vlastní. Jedna dívka se cítila být v DD zbytečná a nechtěná, nikoho tam nezajímala. Jeden chlapec uvádí, že pěstounská péče je to nejlepší, co ho v životě potkalo. Všechny děti jsou rády, že mají v rodině zázemí, kde jim pomohou, poradí a kdy je mají rádi i přes jejich chyby.

Děti si váží na svých rodičích, že si je vzali za vlastní, starají se o ně a pomáhají jim. Jsou rády, že někoho zajímají, mají kde hledat oporu a o své rodiny nechtějí přijít. Vází si toho, že si rodiče vzali i jejich sourozence. Obdivují trpělivost rodičů, s jakou řeší jejich životní karamboly. Ty starší cítí potřebu rodičům jejich péči a starostlivost v budoucnu vrátit. Děti chtějí natolik patřit do rodiny, že odmítají svá příjmení a požadují příjmení pěstounské rodiny.

Všechny děti chtějí i v budoucnu být součástí své rodiny. Děti mají své plány profesní i soukromé. Většina chce založit rodinu a mít děti. Jedna dívka chce mít lepší budoucnost než její vlastní rodina. Většina dětí, ale svoji budoucnost moc neřeší a žije přítomností, jako děti z tzv. normálních rodin.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se snažila popsat systém náhradní rodinné péče v ČR, jeho strukturu, organizace i instituce, které se touto problematikou zabývají. Zaměřila jsem se na orgány sociálně-právní ochrany dětí, ústavní výchovu a jednotlivé typy náhradní rodinné péče. Více jsem se zabývala pěstounskou péčí, popsala jsem její jednotlivé druhy, včetně procesu získávání dítěte do této péče. Zmínila jsem i hmotné dávky, které s touto problematikou souvisí. Pěstounskou péčí jsem si vybrala proto, že několik pěstounských rodin osobně znám a chtěla jsem pomocí rozhovorů s těmito rodinami odhalit její klady, ale i slabé stránky. Vybrala jsem si čtyři pěstounské rodiny a pomocí případových studií formou rozhovoru jsem jim položila otázky, kterými jsem chtěla udělat malou sondu do jejich života. Z položených otázek mne nejvíce zajímalo, jaké vidí tyto rodiny nedostatky v současném systému pěstounské péče. Zajímalo mne také, jaký je jejich názor na právě probíhající novelizaci zákonů souvisejících s náhradní rodinnou péčí. Rodiny shodně uvedly, že největší problém vidí ve zdlouhavém soudním procesu při získávání dítěte do své péče. Právě probíhající novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ohodnotí téměř všechny rodiny pozitivně, mají jen obavy, jak bude její realizace probíhat v praxi. Touto problematikou bych se ráda zabývala ve své budoucí diplomové práci. V ní bych mohla porovnat konkrétní novelizaci a její dopad v pěstounských rodinách.

Položila jsem i několik otázek dětem, které jsou v těchto rodinách v pěstounské péči, abych zjistila, jak je pro ně tato péče důležitá a jak ji hodnotí. Všechny mnou oslovené děti uvedly, že jsou v pěstounské rodině rády, jsou šťastné, že mají pevné zázemí a svých rodičů si váží. Proto je moc dobře, že existují lidé, kteří této problematice věnují svůj čas, energii a úsilí, aby pro „cizí děti“ pomohli zajistit rodinné zázemí a lepší budoucnost.

V současné době je náhradní rodinná péče, vzhledem k právě probíhající novelizaci zákonů s ní souvisejících, často uváděna v médiích. Skloňují se všechna pro i proti. Národní strategie ochrany práv dětí předpokládá, že od roku 2014 se bude snižovat počet zařízení výchovné péče, a bude se klást větší důraz na pěstounskou péči. Znamená to, že do konce roku 2013 by měly být v ČR zrušeny kojenecké ústavy a do roku 2016 by neměly být v ústavní péči umístěny děti do sedmi let věku. Již teď je

zřejmé, že náklady na státem dotované dítě v ústavní péči jsou větší, než příspěvek na jeho výchovu pro pěstounskou rodinu. Problémů v této oblasti je mnoho. Některé jsem uvedla ve své práci a snad právě připravovaná novelizace vyřeší podstatné nedostatky náhradní rodinné péče a sjednotí její celý systém. Všichni zúčastnění věří, že v konečném výsledku přinese novelizace jen pozitiva a naplní se tak vize, že každé dítě bude žít ve „své rodině“. Je to představa na první pohled utopistická a bude trvat dlouhou dobu, určitě ale stojí za snahu a realizaci. I když všem zúčastněným leží na srdci zejména blaho a zájem dítěte, je reforma náhradní péče v naší republice cestou na dlouhou trať, která rozhodně nebude jednoduchá.

Proto si velmi vážím práce všech profesionálů OSPOD, organizací, nadací a dalších jednotlivců, kterým osudy znevýhodněných dětí leží na srdci, a kteří pro ně v rámci svých možností dělají maximum. Největší podíl mají ale pěstounské rodiny, které si tyto děti berou do své péče. Přijmou je do své rodiny a věnují jim čas, péči a lásku. Jak jsem svým průzkumem zjistila, není to vždy jednoduchá cesta a zažijí s některými dětmi mnoho problémů a starostí. Většina dětí, které jsou vhodné pro pěstounskou péči má nějaký druh znevýhodnění. Jedná se o mentální nebo fyzické postižení a různé druhy poruch chování nebo učení. Tyto děti trpí v útlém věku psychickou deprivací a jsou ve svém vývoji opožděny. Nemalou roli hraje i odlišná národnost, geny a problematická vlastní rodina, která může život dítěti v náhradní rodině ztěžovat. Náhradní rodiče proto nemají svoji úlohu při výchově dětí jednoduchou, přesto své péče a námahy nelitují.

Pěstounská péče je důležitou součástí náhradní rodinné péče a proto považuji za správné poukázat na její velký přínos, který pro společnost má. Sama jsem se o tom při výzkumné práci přesvědčila. Všechny děti, se kterými jsem mluvila byly hrdé, že žijí ve **své rodině**. Bylo štěstím vidět je sebevědomé a spokojené. Proto doufám, že z naší společnosti v budoucnosti vymizí pojem „opuštěné děti“ a postarají se o to nové rodiny, které je přijmou za vlastní.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá náhradní rodinnou péčí. Popisuje strukturu, jednotlivé instituce a organizace, které se touto problematikou zabývají. Zejména je ale zaměřena na pěstounskou péči. Cílem této práce je zamyšlení se nad úlohou pěstounské péče v ČR a pomocí případových studií odhalení kladů a nedostatků. Je rozdělena do čtyř kapitol.

První kapitola pojednává o systému náhradní péče v ČR. Zabývá se sociálně-právní ochranou dětí a popisuje činnost jednotlivých institucí, které se touto problematikou zabývají. Popisuje i ústavní výchovu a jednotlivá zařízení, která jsou rozdělená podle pravomoci jednotlivých ministerstev.

Druhá kapitola popisuje jednotlivé typy náhradní rodinné péče a to svěření do péče jiné osobě než rodiče, osvojení, opatrovnictví, poručenství a jsou zde uvedeny některé organizace, které se náhradní rodinnou péčí zabývají. Vybrala jsem pět organizací. Zaměřila jsem se na jejich hlavní činnosti a projekty, kterými pomáhají opuštěným dětem nebo pěstounským rodinám.

Třetí kapitola se podrobně zabývá pěstounskou péčí. Jsou zde popsány její formy, podmínky vzniku a proces získávání dítěte do pěstounské péče. Uvádím zde i současné problémy systému náhradní rodinné péče, jak je vidí jednotlivé instituce a organizace, kterých se tato problematika týká. Popisuji hlavní cíle Národního akčního plánu prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014 a hlavní cíle Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“. Ze závěrů sekce pro práva dětí Rady vlády ČR pro lidská práva uvádím nedostatky ústavní péče. K novelizaci cituji z tiskové zprávy MPSV ČR a jako protiklad uvádím připomínky Sdružení pěstounských rodin. Rovněž se zmiňuji o vzniku Odborového sdružení pěstounů a poručníků.

Ve čtvrté kapitole popisuji pomocí případových studií názory čtyř pěstounských rodin na mnou zvolený okruh otázek. Rozhovory jsem vedla s rodiči i s dětmi, které v těchto rodinách žijí v pěstounské péči. I když všichni pěstouni vidí určité nedostatky v současném systému NRP hodnotí pěstounskou péči velmi pozitivně a jsou rádi, že se pro ni rozhodli.

Anotace

Bakalářská práce na téma „*Pěstounská péče jako forma náhradní rodinné péče*“ je zaměřena na strukturu a typy náhradní rodinné péče v ČR. Zabývá se jejím rozdělením, dotčenými institucemi, organizacemi a jejich činnostmi. Popisuje pěstounskou péči a uvádí současné problémy v této oblasti. Její součástí jsou i případové studie rozhovorů se čtyřmi pěstounskými rodinami. Hlavním cílem rozhovorů je zjištění nedostatků v současném systému pěstounské péči a názory těchto rodin na novelizaci zákonů souvisejících s náhradní rodinnou péčí. Zkrácený rozhovor je veden i s některými dětmi, žijícími v těchto rodinách. Jeho cílem je zjistit, jak vidí pěstounskou péči děti.

Klíčová slova

Náhradní rodinná péče, ústavní péče, pěstounská péče, sociálně-právní ochrana dětí, dětský domov, zákonný zástupce, poručník, předpěstounská péče, novelizace.

Annotation

Bachelor thesis with the topic „Foster care as a variant of alternative family care“ aims to describe the structure and models of alternative family care in the Czech republic. The thesis deals with the distribution, affected institutions, organisations and their activities. It describes foster care and mentions current and problems within this area. The thesis contains, among other things, case studies of interviews with four foster families. Main objective of the interviews is to specify the deficiencies in current system of foster care, and also to find out the opinions of these families about the law amendments related to alternative family care. Abbreviated interviews were also held with some children living in these families, with the objective being to find out their opinions about foster care.

Key words

Alternative family care, institutional care, foster care, social and legal protection of children, children's home, legal guardian, trustee, pre-foster care, amendment.

Seznam literatury

Zákony:

1. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů,
2. Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů,
3. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů,
4. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Literatura:

5. BITTNER, P., Havigerová, J., Janišová, I., Langhansová, H. *Děti z ústavů! Právní a psychologické dopady ústavní výchovy*. Liga lidských práv, 2007, ISBN 978-80-903473-4-2
6. BLAHUTOVÁ, M., Zezulová, D. *Hostitelská péče a příprava k ní*. Zlín: Tigris spol. s. r. o., 2011, ISBN 978-80-86062-42-9
7. BUBLEOVÁ, V., Frantíková, J., Vránová, L., *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011
8. BUBLEOVÁ, V., Vránová, L., Vránová, A., Frantíková, J., Vančáková, M. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2010
9. DVOŘÁK, J. *Systém náhradní výchovy*. (on-line) - (cit. 6. 2. 2012) Dostupné z (http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf)
10. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-26
11. KEJDOVÁ, M., Vaňková, Z. *Právo a sociální politika*. Institut mezioborových studií Brno, 2010
12. KRAUS, B., Poláčková, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2
13. KRAUSOVÁ, L., Novotná, V., *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, a.s., 2006, 228 s. ISBN 80-7357-214-1
14. MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, 184 s. ISBN 80-7178-304-8
15. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0

16. MAZÁNKOVÁ, L. *Typologie výchovných potíží*. Institut mezioborových studií Brno, 2007
17. MOTEJL, O., Černá, I., Panovská, K., Matyášová, P. *Sborník stanovisek veřejného ochránce. Rodina a děti*. Kancelář veřejného ochránce práv, 2007
18. MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. Institut mezioborových studií Brno, 2009
19. PŘINOSILOVÁ, D., Štěpánková, L. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Institut mezioborových studií Brno, 2008
20. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, ISBN 978-80-86991-27-6
21. VAVŘÍK, M. *Úvod do sociální patologie*. Institut mezioborových studií Brno, 2009
22. *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Praha, 2009

Internetové zdroje:

23. <http://zakony-on-line.cz/> - (cit. 2. 2. 2012)
24. <http://cs.wikipedia.org/wiki/OSPOD> - (cit. 20. 2. 2012)
25. <http://www.pestounskapece.cz/legislativa/>, část první - (cit. 12. 3. 2012)
26. http://www.nahradnirodina.cz/o_nas.html/ - (cit. 26. 2. 2012)
27. http://www.nahradnirodina.cz/filosofie_strediska_nrp.html - (cit. 26. 2. 2012)
28. <http://www.dumtriprani.cz/> - (cit. 6. 2. 2012)
29. <http://www.fod.cz/stranky/informace/uvod.htm> - (cit. 12. 2. 2012)
30. http://www.fod.cz/stranky/informace/vyr_zpravy.htm - (cit. 12. 2. 2012)
31. http://www.fod.cz/stranky/tyrani/o_tyrani.htm - (cit. 12. 2. 2012)
32. <http://www.pestouni.cz/pestouni/onas/cz/> - (cit. 26. 2. 2012)
33. <http://www.fod.cz/> - (cit. 6. 2. 2012)
34. http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/pest_pece.htm - (cit. 6. 2. 2012)
35. <http://www.pestounskapecejinak.estranky.cz/clanky/ospp:html> - (cit. 27. 3. 2012)
36. <http://www.mpsv.cz/> - (cit. 15. 12. 2011)
37. <http://www.pestouni.cz/pestouni/clanky/cz/41/pripominky/> - (cit. 6. 2. 2012)
38. <http://www.fod.cz/stranky/klokanek/pece.htm> - (cit. 6. 2. 2012)
39. http://www.slavkov.cz/files/odbory28/1513-nrpzadost_o_pestounskou_peci.pdf
(cit. 5. 4. 2012)
40. <http://mpsv.cz/cs/11901> - (cit. 6. 2. 2012)

41. <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf/> - cit. (6. 4. 2012)
42. [http://www.pestouni.cz/vyrocni_zprava_sdruzeni_pestounskych_rodin_2010_Web\(1\).pdf](http://www.pestouni.cz/vyrocni_zprava_sdruzeni_pestounskych_rodin_2010_Web(1).pdf) – (cit. 26. 2. 2010)
43. <http://www.rodina.cz/clanek8672.htm> - (cit. 6. 2. 2012)
44. ASPI-server 192.168.10.8.6665-stav k 22.4.2012 Sb. do částky 49/2012 Sb. a 24/2012 Sb. m.s. – RA243 - (cit. 15. 4. 2012)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Žádost o zařazení do evidence žadatelů.

Příloha č. 2: Podklady potřebné k podání žádosti.

Příloha č. 1: Žádost o zařazení do evidence žadatelů

ŽÁDOST O ZAŘAZENÍ DO EVIDENCE ŽADATELŮ VHODNÝCH STÁT SE PĚSTOUNY

Žadatelka:.....datum narození.....

trvalé bydliště.....

Žadatel:.....datum narození.....

trvalé bydliště.....

Žádám/e o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstouny a o zprostředkování pěstounské péče podle § 20 zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Pokud Krajský úřad Jihomoravského kraje nezprostředkuje pěstounskou péči do 3 let od nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů, zašle kopii údajů z evidence žadatelů Ministerstvu práce a sociálních věcí.

Podle ustanovení § 21 odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů:

Souhlasím(e) – nesouhlasím(e) s tím, že orgán sociálně-právní ochrany dětí je oprávněn zjišťovat další potřebné údaje pro zprostředkování pěstounské péče, zejména o tom, zda způsobem svého života budu/budeme zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí, kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.

Souhlasím(e) - nesouhlasím(e) s tím, že smluvní lékař Krajského úřadu Jihomoravského kraje, je oprávněn zjišťovat všechny potřebné údaje o mém/našem zdravotním stavu, dále je oprávněn vyžádat si kompletní zdravotní dokumentaci u mých/našich ošetřujících lékařů.

Souhlasím(e) - nesouhlasím(e) s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny.

V..... dne.....

.....
žadatelka

.....
žadatel

Příloha č. 2: Podklady potřebné k podání žádosti

Podklady potřebné k podání žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče

Dle § 21 odst. 5 zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, obecní úřad obce s rozšířenou působností vede spisovou dokumentaci žadatelů o náhradní rodinnou péči (dále jen NRP). Spisová dokumentace musí obsahovat:

- **žádost k zařazení** do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli či pěstouny + potřebná písemná vyjádření a souhlasy, která jsou v nich zahrnuta (*Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli* nebo *Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstouny*, případně *Souhlas se zjišťováním osobních údajů v souvislosti se žádostí druhá/družky o zařazení do evidence vhodných stát se osvojiteli/pěstouny*)
- **dotazníky** pro žadatele (*Dotazník pro žadatele o svěřeni dítěte do své péče*)
- **sociální zpráva** (*Zpráva ze sociálního šetření*)
- **doklad o státním občanství** nebo povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo hlášení k pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů (fotokopie OP jako doklad o státním občanství žadatele + **souhlasy** s jejich pořízením)
- **opis rejstříků trestu**
- **zprávu o zdravotním stavu** (*Dotazník o zdravotním stavu, Lékařské vyšetření*)
- **pracovní hodnocení** (*Hodnocení zaměstnavatele*)
- **potvrzení o příjmu** za posledních 6 měsíců nebo daňové přiznání na poslední rok
- **zpráva z místa bydliště** (obecních či městských úřadu)
- **kopie oddacího listu** žadatele
- **rozsudek o rozvodu** (v případě druhého či dalšího manželství)
- **rodné listy dětí** (žijí-li v rodině)
- **průkazkové foto** žadatelů

(Evidenční list – není již potřeba – nezasílat)

Zdroj: (http://www.slavkov.cz/files/odbory28/1513-nrpzadost_o_pestounskou_peci.pdf)